

TARTU ÜLIKOOL VILJANDI KULTUURIAKADEEMIA

Kultuurhariduse osakond

Huvijuht- loovtegevuse õpetaja õppekava

Triin Metsalu

LAPSEVANEMATE PÕHJUSED WALDORFLASTEIAIA EELISTAMISEKS VILJANDI

WALDORFLASTEIAIA NÄITEL

Lõputöö

Juhendaja:

TÜ VKA huvihariduse lektor Külli Salumäe

Kaitsmisele lubatud

Viljandi 2013

Sisukord

SISSEJUHATUS.....	3
1. UURIMUSE TEOREETILISED LÄHTEKOHAD	4
1.1. Lapsekeskne kasvatus ja alternatiivpedagoogika	4
1.2. Waldorf- pedagoogika ja selle taust	6
1.2.1. Antroposoofia Steineri pedagoogika alusena	7
1.2.2. Antroposoofiline inimkäsitlus	7
1.2.3. Antroposoofiline arusaam lapsest	8
1.2.4. Inimkäsitlus Waldorf- pedagoogikas.....	8
1.2.5. Õppe ja kasvatustegevuse korraldus waldorfpedagoogikas	10
1.2.6. Õpetajatele esitatavad nõuded pädevuste ja isikuomaduste osas	12
1.3. Waldorfpedagoogika koolieelne haridus.....	12
1.3.1. Õppe- kasvatustegevuses järgitavad aspektid	13
1.3.2. Rütm ja kordamine õppe ja kasvatustegevuses	15
1.3.3. Koostöö lapsevanemaga	16
1.3.4. Kooliks valmis olevalt lapselt eeldatavad pädevused	16
1.3.5. Waldorflasteaia kasvataja pädevused	17
1.4. Viljandi Waldorflasteaed.....	17
1.4.1. Õppe- ja kasvatustegevus	18
1.4.2. Kasvatustegevused Viljandi Waldorflasteaias	18
1.4.3. Koostöö lapsevanematega Viljandi Waldorflasteaias	21
1.4.4. Lapselt kooliminekul eeldatavad pädevused	22
1.4.5. Kasvataja pädevused Viljandi Waldorflasteaias	24
2. EMPIIRILINE OSA	26
2.1. Uurimuse metoodika, valim ja uurimustöö käik	26
2.2. Küsitluse tulemused	28
2.2.1. Lapsevanemate hoiakud ja uskumused seoses waldorflasteaiaga	28
KOKKUVÕTE.....	36
KASUTATUD KIRJANDUS	38
LISAD	40
Lisa 1 : Küsimustik Viljandi Waldorflasteaia lapsevanematele.....	40
SUMMARY	46

SISSEJUHATUS

Helmut von Kügelgen on raamatu „Waldorf- lasteaed. Artikleid lapsekasvatusest esimesel seitsmel eluaastal“ eessõnas kirjutanud Waldorf- lasteaedadest järgmiselt: Neid lasteaedu iseloomustab kogetud ja tunnetatud veendumus, et inimene õpib olema inimene vaid teiselt inimeselt. Väike laps vajab kasvatajat kes end lapse olemusega vaimselt ja hingeliselt seob. Kasvataja ise peab ka kõrge vanuseni jääma arenevaks ja muutuvaks isiksuseks. Pedagoogilised nõuded ei peaks olema suunatud lapsele vaid kasvatajale. Erinevalt tavalasteaiale ei ole eesmärgiks metoodilised süsteemid, etteantud programmid ja nende sundomandamine. Eesmärgiks on hoopis äratada elu, valmistada ette individuaalsuse sünni terves kehas ja terves hinges. (Kügelgen 1994, lk 9)

Minu lõputöö kuulub alternatiivpedagoogika, täpsemalt waldorf- ehk steinerpedagoogika valdkonda. Teema on **oluline** mõistmaks, missugused isiklikud kasvatusväärtused motiveerivad lastevanemaid otsustama alternatiivpedagoogikale orienteerunud koolieelse lasteasutuse kasuks.

Uurimuse **eesmärgiks** on välja selgitada põhjused, miks eelistavad lapsevanemad waldorflasteaeda tavalasteaiale.

Minu töö **hüpoteesiks on:** lapsevanemad eelistavad waldorflasteaeda tavalasteaiale, sest väärtustavad antroposoofilisest inimesekäsitlest lähtuvat õpi- ja kasvatustegevust ning tunnustavad ökoloogilisi väärtusi, mida waldorfpedagoogika endas kannab.

Sõnastasin hüpoteesi, lähtudes Inglismaal 2005.aastal läbi viidud P.Woodsi, M. Ashley ja M. Woodsi uuringust, millest selgus, et lapsevanemad valivad Waldorfpedagoogika peamiselt nimetatud põhjusel (Valgepea, Sügis 2010, lk 7)

Oma uurimuses selgitan välja kas ka eesti lastevanematel on samad põhjused. Uuritav **populatsioon** on Viljandi Waldorflasteaia lapsevanemad. Minu **valim** on ettekavatsetud valim. Andmeid kogusin kirjaliku küsimustikuga.

1. UURIMUSE TEOREETILISED LÄHTEKOHAD

1.1. Lapsekeskne kasvatus ja alternatiivpedagoogika

Lapsekeskne kasvatus ei ole ilmunud pedagoogikasse hiljuti, vaid sel on juba sajandite pikkune traditsioon. Nimetatud kasvatussuuna põhimõtted esitas esimesena Rousseau teoses „Emile ehk kasvatuses“ aastal 1762. Tõelise läbimurde tegi lapsekeskne kasvatus aga 20 saj. esimestel kümnenditel. (Hytönen 2000, lk 7) Sellel ajal algas pedagoogikas revolutsioon, mille üheks oluliseks teoseks oli ka Ellen Key „Lapsekeskne sajand“. Autor väitis, et laps on loodusolend, kes tegutseb intuitiivselt. Teda on võimalik kasvatada ka loovalt lähenedes. Nüüd algas vabaduspedagoogika tormiline areng. Kõike, mis seondus traditsioonilise või klassikalise pedagoogikaga hakati pidama vanaks ja aegunuks. Kõrvuti koos vabaduspedagoogikaga said tuule tiibadesse aktiivsus- ja alternatiivpedagoogika. See kõik on lapsekeskse kasvatuses esimene laine. (Tuulik 2010)

Lapsekeskse kasvatuses teine laine sai alguse II Maailmasõja järgsetel aastatel. Seda kutsutakse romantilise lapsekesksuse ajajärguks. Selle ajajärgu sünnitised on antipedagoogika, vabakooli liikumine, must kasvatus ja informaalne kool. (Tuulik 2010)

Alternatiivpedagoogika erinevust tavapedagoogikast on Tiiu Kuurme selgitanud järgmiselt: *“Alternatiive sünnitab teistitegemisvõimaluste tajumine. Ning rahulolematuse sellega, mis arvatud peavooluks. Hariduse puhul on alternatiivid normaalsuse (loe: inimväärsuse) otsingud. Kui riigistatud haridusasutustes on peatahelepanu all teadmised-oskused ehk n.ö inimvaimu tooted, kompetentsid, siis alternatiivsetes inimene ise – kui õppija, kogeja, looja, mõtleja, mõtestaja. Kui riigistatud haridusasutustes seatakse mõõdupuu väljast (tasemed, standardid), siis alternatiivsetes on omaette väärtuseks protsess, tegelikkuse läbielamine ja selle mõjud. Ning aluseks inimese olemist puudutavad n.ö. suured küsimused – filosoofia on siin lähemal kui elus tavaliselt. Kui tavalises koolis antakse tunde, lootuses, et see on ka hariduse andmine, siis alternatiivkoolides ollakse pedagoogid - tähelepanu all on isiksuse tervik.”* (Kuurme, lk 2)

Kuurme andmetel praktiseeritakse Eestis nelja alternatiivpedagoogikaliiki. Nendeks on Hea Alguse liikumine Waldorf-, Montessori- ja vähesel määral Freinet -pedagoogika (Kuurme, lk 2). Mõningates allikates ei ole Head Algust peetud alternatiivpedagoogikaks vaid pigem lihtsalt lastekeskseks lähenemiseks („Hea...“). Samas vastavad Hea Alguse põhimõtted alternatiivpedagoogika põhimõtetele.

Järgnevalt annan ülevaate erinevatest Eestis esinevatest alternatiivpedagoogikatest.

Hea Alguse metoodika aluseks on süsteem, kuhu kuuluvad õpetajate hea teoreetiline ettevalmistus, lapsekeskse õpikeskkonna loomine ja rühma õppekava koostamine. Lapse arengut jälgitakse ja hinnatakse individuaalselt. Rühmas toimivad kindlad reeglid. Need koostatakse koos demokraatlikult. Juhtumid, kui keegi reegleid eirab või need unustab, lahendatakse ka koos. (Schmidt 2010)

Oluline on lapsevanemate kaasamine, meeskonnatöö ja läbimõeldud töökorraldus. Õpitakse mängu kaudu. See on koolieelses eas kõige olulisem. Täiskasvanud on lastele eeskujuks. Laps on võrdne suhtluspartner, kellesse tuleb suhtuda lugupidamisega. Nii õpib ka tema teiste vastu lugupidav olema. Probleemide puhul tuleb keskenduda nende lahendamisele, mitte süüdlase otsimisele (Schmidt 2010).

Montessori pedagoogika juhtlauseks on “Aita mind, et saaksin seda ise teha!” (Õun, lk 19) Lapsel tuleb lasta kasvada. Uskuda tuleb lapse võimesse ise areneda ja õppida. (Meister 1994; lk 5) Montessori võttis last kui tervikut ja panustas lapse loomulikule uudishimule. Ta ise on väitnud, et ei loonud uut õpetamise meetodit, vaid tugineb laste jälgimisest tehtud tähelepanekutele.

Montessori rühmas on oluline roll keskkonnal. (Õun, lk 19) Koolieeliku jaoks on tähtis liikumis- ja tegutsemisvabadus, ning vajalike vahendite kättesaamine. Lasteaias peaks olema mööbel koolieelikule sobiv. Ettevalmistatud keskkonnas saab laps tunda end tegevuste algatajana. Montessori on veendunud, et korrastatud ümbrusest saab alguse korrastatud mõtlemine. Tema pedagoogika alustoeaks ongi kord. (Meister 1994, lk 4-5, 12)

Montessori pedagoogikas on olulisel kohal vahendid: puuplaadid, erinevad tasapinnad, geomeetrilised kujundid, asjad erinevate helide tekitamiseks (Õun, lk 19-20). Tema õppevahendid jagunevad kolme rühma:

1. igapäevaseks eluks ettevalmistavad vahendid;
2. aistingute arendamiseks väljatöötatud õppevahendid;
3. kultuurikeskkonda tutvustavad vahendid.

Montessori pedagoog peaks lähenema lapsele kui uurija, mitte kui teooriate õpetaja. Nimelt peaks pedagoog märkama lapse kordumatut arenguvalmidust. (Meister 1994, lk 7, 27)

Freinet- pedagoogikas ei ole õpetaja mitte dikteerija, vaid abistaja. Mitte ainult õpetajatel, vaid ka õpilastel peab olema sõnaõigus. Klassiruum on osa maailmast. See tähendab, et õpilased jagavad klassiruumis oma kogemusi igapäevaelust. Laste motiveerimine teeb neist paremad õppurid. (Acter 2007, lk 10-11) Hytönen on oma raamatus „Lapsekeskne kasvatus“ toonud välja Freinet'i määratluse pedagoogika üldeesmärgist: „*Lapse isiksus areneb kõige paremini mõistlikus ühiskonnas, mida ta teenib ja mis aitab tal saavutada eneseväärikustunnet ja jõudu, et ta täiskasvanuna suudaks tegutseda eesmärgistatult, egoistlike valedeta ning ehitada harmoonilist ja võrdõiguslikku ühiskonda.*“ (Hytönen 2000, lk 23-24)

Freinet arvab, et lapsele on loomumane töö, mitte mäng. Ta kritiseerib kasvatust, kus kodus ei anta väikelastele võimalust töötada. (sealsamas, lk 24-25)

Lisaks eelpool mainitutele praktiseeritakse ka **Waldorf- pedagoogikat** mida käsitlen lähemalt järgmises peatükis. Tutvunud erinevate Eestis esinevate alternatiivpedagoogika liikidega ja nende põhimõtetega ning lugenud Tiiu Kuurme teese erinevatest alternatiivid tänases Eesti hariduses ja nende missioonist, saab tuua välja alternatiivpedagoogikates ühised jooned:

- Alternatiivpedagoogikas nõuab õpetaja eneselt loovust, inspireeritust, tahet olla vaatleja ja pidev dialoogis olija, võimet analüüsida ja olla eeskujuks (Kuurme, lk 2- 3).
- Lapsi tuleb motiveerida.
- Last ümbritsev keskkond on oluline.
- Igat last tuleb õpetada individuaalselt, vastavalt tema arengule ja võimetele.

1.2.Waldorf- pedagoogika ja selle taust

Waldorf- pedagoogika, tuntud ka kui Steineri pedagoogika, toetub Rudolf Steineri kasvatusteooriale (Hirsjärvi, Huttunen 2005, lk 150). Sõna Waldorf tuleb esimesest uut tüüpi

kooli nimest, mille Steiner Stuttgardi Waldorf- Astoria vabriku tööliste lastele rajas (Wilkinson 1996, lk 10).

Koolile peab olema tagatud vaimne vabadus, seepärast oli Steinerile oluline oma koolisüsteemi suhteline sõltumatus riigist ja selle majanduselust (Lukk 1991, lk 10). Waldorf- pedagoogika ei ole aastate jooksul vajanud reformimist. See on ideede allikaks ja arenguiimpulsside varamuks ka paljudele üldistele kasvatusasutustele. (Lukk 1991, lk 10)

1.2.1. Antroposoofia Steineri pedagoogika alusena

Antroposoofia on teadus, mille Steiner oma pedagoogika aluseks võttis. Tegu on teadusega mis käsitleb inimest kui vaimlis- hingelis- kehalist olendit. (Kügelgen 1994, lk 10) Steiner on kirjutanud: „*Me ei tohiks rahulduda üksnes elu pinnapealse tundmaõppimisega, vaid peab tungima selle sügavustesse.*“ (Steiner 1969, lk 8)

Antroposoofia tähendab vabas tõlkes teadmist iseendast. Tegu on uurimisviisiga, mis võimaldab teadvustada inimese tõelist terviklikku olemust. (Lukk 1991, lk8)

See on teadus, mis annab vastuseid paljudele küsimustele ja lahendab probleeme ning pakub teadmisis universumi tekke ja arengu kohta ilma, et me rahulduks suure paugu teooriaga. Lisaks sellele seletab inimese loomust ja annab teadmisis inimvaimu igikestvuse ja jumaliku päritolu kohta. Kirjeldab ülemeelelisi maailmu ja inimese sidemeid nendega ning juhatab teed tulevikku. (Wilkinson 1996, lk 8)

Vaimuteadus austab olemasolevat. Leidku ta selles kuitahes palju parandamist nõudvat, suudab ta näha olemasolevas endas tuleviku alget. Ta ei leiuta programme vaid loeb neid välja olemasolevast. (Steiner 1969, lk 10) Antroposoofia näitab ka seda, kuidas vaimsed maailmad võivad avaneda igähele, kes selleks vajalikud pingutused teeb. Sellel teadusel on rakendust lisaks kasvatusale ka nii meditsiinis, põllumajanduses kui ka kunstis. (Wilkinson, lk 8)

1.2.2. Antroposoofiline inimkäsitlus

Antroposoofia vaatepunktist koosneb inimene neljast liikmest:

1. Esimene liige inimloomuses on tema **füüsiline keha**. See allub füüsilise elu samadele seadustele kui ülejäänud elutu maailm.

2. Inimese teine olevus on elukeha ehk **eeterkeha**. Eeterkeha on füüsilise keha elanik, arhitekt ja kujundaja. See on kuni lapse seitsmenda eluaastani ümbritsetud kaitsva eeterkattega.
3. Inimolevuse kolmas liige on aisting ehk **astraalkeha** – valu, rõõmu, tungide, ihade ja kirgede kandja. Kahe eelpool mainituta ei oleks olevusel astraalkeha.
4. Inimese „**mina** „ kandja „Mina- keha“ on kõrgeima inimhinge kandja. Tema läbi on inimene maapealse loomingu kroon.

Inimese elus ei ole kunagi need liikmed võrdväärselt arenenud. Nende areng toimub erinevatel elujärkudel erineval viisil. (Steiner 1969, lk 11-26)

1.2.3 Antorposoofiline arusaam lapsest

Lapse elu võib laias laastus jagada kaheks – aeg enne hammaste vahetumist ja pärast seda. Enne hammaste vahetumist on lapse juures selgelt näha veel see, mis oli tal kombeks vaimumaailmas enne tema maist sündi. Vaim, kes on vaimumaailmast alla astunud, on veel täielikult tegevuses lapse 7 esimest eluaastat. Vaim peab nüüd olema kehas, mis tal sünnieelses elus puudus. Sellepärast käitubki laps nii, nagu käitub. Tähelepanelikud vaatlejad näevad, kuidas laps hakkab arenema ja iga päevaga tema käitumine muutub. See on vaimu teene, ta hakkab muutma keha päev päevaga järjest enda sarnasemaks. Juhul, kui vaimule keha ei sobi, ei saa ta seda vahetada enne, kui lapsel hambad vahetuvad. (Steiner 1924)

Koos esimeste hammastega heidetakse enesest ära kõik, mis on päritud. Kui laps peale seda veel midagi pärib, siis teeb ta seda vabatahtlikult. (Steiner 1924) Hammaste vahetusega laseb eeterkate eeterkeha vabaks. Pärast seda saabuva suguküpsusega vabaneb astraalkeha. (Steiner 1969, lk 22)

Last saab mõjutada keskkonnaga. Näiteks peaks ärritunud lapsele panema selga punase või kollakas-punase tooniga rõivad. Kui last ümbritsev on punast värvi loob see tema sisimas rohelise vastandvärvi. Rohelise loomine mõjub rahustavalt. (Steiner 1969, lk 28)

1.2.4 Inimkäsitlus Waldorf- pedagoogikas

Waldorf- pedagoogika jagab lapse **arengu kolme faasi**: vaimsesse, psüühilisse ja füsioloogilisse faasi (Nicol 2007 lk 5). Külli Lukki koostatud raamatus „Waldorfpedagoogika“ on esitatud järgmine **inimkäsitlus**:

Füüsiline inimene on ennekõike kehaline olend. Steineri järgi liigitub inimese elundkond kolmeks funktsionaalseks süsteemiks, mille harmoonilisest arengust sõltub hiljem tervis. Esiteks närvi- ja meeltesüsteem, teiseks hingamis- ja vereringesüsteem ja kolmandaks ainevahetussüsteem. Need kolm mainitud süsteemi on terve inimese puhul tasakaalus. Inimkeha uurimine annab olulisi kasvatuslikke suuniseid. (Lukk 1991 lk 34-35)

Psüühiline inimene: Teadvuslike protsesside klassikaline põhijaotus mida ka Steiner kasutab on mõtlemine, tundmine ja tahtmine (Lukk 1991, lk 35).

Vaimne eneseteadvus ehk hingeelu lähtub ümbritseva keskkonna teadvustamisest. Inimese hingeelus toimib kaks peeglit: üks peegeldab välismaailma ja oma keha seisundit, teine peegeldab seda, mis esimeses peeglis toimub. Pärast murdeiga on inimene võimeline jälgima, kuidas temas tärkab tundeliigutus. Ta võib sellega samastuda või võib ka sellest eemalduda ja nõnda seda tunnet valitseda. (Lukk 1991, lk 36-37) Nende kolme faasi arengu iga periood kestab **7 aastat** (Nicol 2007 lk 5).

Esimesel perioodil sünnist koolini on raskuspunkt füsioloogilisel ja füüsilisel arengul. Steiner rõhutab, et lapse kasvatamine sel perioodil tähendab ennekõike tema füüsilise olemuse hoidmist ja hooldamist. (Lukk 1991, lk 38)

Teine periood algab jäävhammaste tulekuga. See hõlmab lapse eluaastad 7-14. See on aeg, kus võib eristada lapse enda tundemaailma. Organismi kasvamises jääb üle energiat teadvuse arenemiseks. Hingeelu muutub sügavamaks. Sellest perioodist sõltub inimese tunde- ja mõttemaailma rikkus või vaesus. Steiner rõhutab kunstilise lähenemisviisi vajadust põhikoolis. (Lukk 1991, lk 38)

Kolmandat kasvuperioodi lapse elus iseloomustab suguküpsuse saavutamine ja eneseteadvuse eristumine teadvusest. Nooruk pöördub sissepoole, saab sügavuti teadlikuks oma hingeelust, kus seoses suguküpsuse arenguga vabaneb uusi jõude. Edasine areng täiskasvanu eas jätkub süveneva eneseteadvuse ja maailma tunnetamise teed mööda. (Lukk 1991, lk 38)

Vaimuteadus vaatab kogu seda kasvamist, kui inkarnatsiooniprotsessi. Selle käigus ühineb hingeline vaimne olend füüsilise kehaga. Seega võib kasvamist vaadelda ka kui ühtesulamisprotsessi. (Wilkinson 1996, lk 24)

1.2.5.Õppe ja kasvatustegevuse korraldus waldorfpedagoogikas

Steineri pedagoogika ei kujuta endas valmis metoodiliste juhtnööride kogu. Metoodika ja didaktika tulenevad teatud lähenemisest inimesele, viisist lapse arengut märgata, mõtestada ja mõista. (Hirsjärvi, Huttunen 2005, lk 150) Waldorfpedagoogika püüab vastata iga õpilase arenguvajadustele teatud ajahetkel. Oluline on iga õpetaja soov teada saada, mida laps vajab (Lukk 1991, lk 44).

Vastavalt eelmises alapeatükis kirjeldatud inimese arenguetappidele jaguneb Waldorfpedagoogika järgmiselt:

- koolieelne kasvatus, millest kirjutan lähemalt järgmises peatükis;
- pedagoogika 7-14 eluaastani;
- pedagoogika pärast 14.elaastat.

Vanuses 7- 14 tuleb last suunata kunstiliste tegevuste poole, kuna see on selles eas oluline eneseväljendusvahend. Laps õpib kujutluspiltide abil. Selleks kasutatakse pildilist õpetusmeetodit. Selle näol on tegu õpetamismeetodiga, mida kasutatakse jutustavates ainetes 1.– 8. klassis. Elav, kujundlik, kirjeldav sõna äratav lapse fantaasia ja sisemise võime luua pilte. See loob vastukaalu tänapäeval meediamailmast tulvavatele valmis piltidele. Pilt mõjub hingele elustavalt, avavalt ja süvendavalt. Pildiline õpetus ei avalda survet, nagu seda võivad teha intellektuaalne õpetamine või autoritaarselt vahendatud väärtused. Pildilist õpetamist kasutatakse just 7.-14. eluaasta vahel, kuna tegu on kõige tundlikuma perioodiga. Õpetajalt nõuab pildiline õpetus aga õppematerjali kunstlikult ja hingeliselt läbitöötamist. (Käsiraamat... 2011, lk 6-7; 32)

9. ja 10. Eluaastal hakkab laps välismaailma abstraktsemalt ja teadvustatumalt mõistma. Senini on laps maailma näinud üheselt, aga nüüd jõuab temani maailma kaheksus. Õpetaja ülesandeks on sellises lapse jaoks uues olukorras talle maailma avada. Õpetaja peab tutvustama lapsele maailma selle nähtuste ja sündmuste rikkuses. Waldorfkoolis õpitakse aineid läbi kujutlusvõime. Näiteks loodusõpetuse tunnis käsitleb õpetaja taimi ja loomi nii, et laps mõistaks looduseadusi just kujutlusvõime ja tunnete abil. 12.-14. aasta vahel sünnib lapse isiklik otsustusvõime.

Sinnamaani laps matkib. Ta võtab kellegi endale eeskujuks ja õpib elu seoseid ja seaduspärasid läbi autoriteedi. Sellisel juhul, kui õpetaja suudab õpetatava materjali teha näitlikuks ja elavdada seeläbi lapse kujutlusvõimet, on võimalik ka temal saada lapse autoriteediks. (Käsiraamat... 2011, lk 6-7)

Hinge kujunemise seisukohalt on oluline, et õpetaja saaks oma õpilasi jälgida läbi mitme aasta. Sellepärast on õpilastel 8 aasta jooksul kõigis põhiainetes üks õpetaja. (Käsiraamat... 2009, lk7) Nendeks aineteks on emakeel, matemaatika, geograafia, ajalugu ja loodusteadused. Tänu sellele, et nimetatud aineid õpetab üks õpetaja, saab ta neid edasi anda võimalikult kompaktselt ja ökonoomselt, luues erinevate ainete vahel seoseid. (Wilkinson 1996, lk16) Lisaks on veel aineõpetajad, kellega koostöös toimubki lapse sügavam mõistmine. (Käsiraamat... 2009, lk7)

Puberteedieas teeb noor läbi suure muutuse. Sisuliselt saab ta teadlikuks iseenda olemusest. Üleminekueas loob noor ümbritsevaga vabamat ja iseseisvamat suhet. Tema püüd on välise ja sisemise sõltumatuse poole, ise otsustada ning iseseisvalt orienteeruda kaasajas. Nüüd tuleb noorele pakkuda tingimused, milles tema otsustusvõime saaks areneda. Noor õpib ise vaatlema ja vaatluse põhjal järeldusi tegema. Õppetööle antakse rohkem uurimuslik iseloomu. Enam ei õpetata teiste argumente ja mõtteid, vaid õhutatakse uurima fenomene, mille kaudu jõuab õpilane ise mudelite ja definitsioonideni. Näiteks peab noor kunstiajaloo tunnis enne skulptuuri, maali või arhitektuuriteosesse sisse elama ja alles seejärel selle üle otsustama, lähtudes enda arusaamadest ja teoste omavahelistest võrdlemistest. Selles vanuses inimese arengut toetatakse kunsti, kirjanduse ja muusikaga, kuna hingejõudude avanemine ja vaimne loovus on tihedalt seotud kunstiga. (Käsiraamat... 2011, lk 7)

Oluline on, et waldorfkoolis ei panda hindeid, kuna see tekitab õpilaste vahel võistlusmomendi. Leitakse, et kellelgi pole vaja olla teistest parem. Hinnete asemel on tunnistusel võimalikult mitmekülgne **hinnang**, mis kirjeldab õpilase arengut. Hinnang peaks innustama ja soodustama eneseanalüüsi. Kolmel esimesel aastal antakse tunnistus vanema kätte, hiljem õpilasele. (Lukk 1991, lk 13)

Waldorfkoolis on väga laiapõhjaline **õppekava**. Kõike, mida õpitakse koolitundides, täiendatakse ekskursioonidega. (Wilkinson 1996, lk 18) Peale eesmärgi anda hea haridus on õppekaval veel kaks eesmärki: peegeldada maailma ühtsust ja toetada inimese eneseleidmist. (Wilkinson 1996, lk 30) Koolis ei ole olulisel kohal sportmängud. Eeldatakse, et need ei

kujunda iseloomu nii tõhusalt, nagu seda teevad teised ained. Kui sportmänge mängitakse, siis tehakse seda pigem sotsiaalsetel kaalutlustel. (Wilkinson 1996, lk 18)

Waldorfhariduses edastatakse kogu kooliaja vältel jutustuste kaudu arusaama, et maailm on jumala ilming ja elavat vaimu võib leida kõigist asjadest. Esimeses klassis ja lasteaia räägitakse muinasjutte, teises klassis legende. Kolmandas klassis lugusid vanast testamendist ja 4.-5. klass vanaskandinaavia ja kreeka lugusid. Edaspidi jutustatakse vanaindia, vanapärsia ja egiptuse müüte. Kõik need lood esitavad vaimseid tõdesid või inimese arengut piltlikul kujul. (Wilkinson 1996, lk 72)

1.2.6. Õpetajatele esitatavad nõuded pädevuste ja isikuomaduste osas

Waldorfkooli õpetaja pakub õpilastele **vaimset tuge** (Lukk 1991, lk 55). Õpetaja, kes pole ainult õppinud vaimuteadust, vaid ka rakendab seda praktikas, omab omamoodi hingejõudu. See kandub edasi ka tema õpilastele. Praktikas rakendamine tähendab siinkohal mediteerimist, mille läbi leiab jumalikud abilised, kellelt on võimalik nõu küsida. Mediteerides püüavad õpetajad ka mõista õpilaste põhiolemust. (Wilkinson 1996, lk 9)

Õpetaja **annab tööle rütmi**, lähtudes õpilaste vajadustest ja enda nägemusest. Õpetaja peab laste jaoks olema autoriteet, kuna lastel on loomulik vajadus kellestki lugu pidada. (Lukk 1991, lk 55)

Algastme õpetaja tähtsate ülesannete hulka kuulub lapses peituvate **eelduste eest hoolitsemine** ja nende **arendamine**. (Lukk 1991, lk 55)

Keskastmes peab õpetaja koos õpilastega maailma nähtustele **lahendusi otsima**. Tähtis on, et ta ei teeskleks, vaid teeks seda päriselt. (Lukk 1991, lk 56)

Ülaastme õpetaja on õpilaste jaoks kaaslane ja oma ala spetsialist. Õpetaja peab endale teadvustama, et maailma saatus sõltub tema õpilast loovusest täiskasvanueas. (Lukk 1991, lk 56-57)

1.3. Waldorfpedagoogika koolieelne haridus

Steiner jagas oma õpetusi ja hariduslikke põhimõtteid Elisabeth Gruneliusega, kes rajas ajutise waldorfrühma 1920. aastal. Seejärel avas ta esimese waldorflasteaia 1926. aastal Stuttgartis.

Tihedas koostöös Steineriga sõnastasid nad waldorfpedagoogika koolieelse hariduse põhimõtted ja reeglid. (Nicol 2007 lk 4)

1.3.1. Õppe- kasvatustegevuses järgitavad aspektid

Waldorflasteaia **eesmärk** on toetada lapse arengut lähtudes lapse individuaalsusest. Kasvataja jälgib, et igapäevaste tegevuste kõrval areneks kaasaelamise oskus ja keeleline võimekus. Intelligentsuse arendamiseks viiakse läbi erinevaid kunstilisi tegevusi. Mänguasjad ja vahendid on lihtsad ja nende toel arendatakse kujutluspilte. (Käsiraamat... 2011, lk 6)

Lapse arengu saavutamiseks järgitakse järgmisi olulisi aspekte:

Kasvatuse jaoks on seitsme esimese eluaasta põhiline märksõna **imiteerimine ja eeskuju**. Kasvataja on tähelepanu keskpunktis. See mida kasvataja tunneb, ütleb, mõtleb ja tahab, kiirgab välja lastele. See, mis kasvataja olemises peitub, kandub tema tegudesse, laps märkab seda ja tahab ka teha. Teda ei pea sundima. (Schöttner 1972, lk 71) Ainult täiskasvanult õpib laps elu. Seega teevad õpetajad rühmas kõiki eluks vajalikke tegevusi koos lastega. (Viljandi WL õppekava 2009, lk 5) Laps tuleb tegevusega kaasa loomulikult moel, kui täiskasvanu kaasab lapse mõtestatud tegevustesse, mis on väärt imiteerimist. Nendeks on tegevused millest sõltub kas teiste või meie endi heaolu ja millel on lõpp- produkt. (Nicol, lk9)

Lapse **kasvukeskkond** lasteaias on turvaline, arendav, hingesoojust ja tegutsemislusti pakkuv. Vaimse keskkonna turvalisuse tagab õpetajate emotsionaalne soojus ja positiivsus. Lapsed on ümbritsetud looduslike materjalidega. Seda sellepärast, et kokkupuude ehtsa ja puhtaga äratav lapses loovuse. (Viljandi WL õppekava 2009, lk 5)

Lasteaia ruumid on võimalikult kodused. Mööbel on lapse mõõdus ja lapsesõbralik. Ruum on jagatud aladeks. Näiteks on ala kus toimub kõik mis seondub toiduga, vaikne ala ja mängu ala. (Nicol, lk 29) Üldine mulje keskkonnast on rahulik, korrastatud ja turvaline (sealsamas, lk 30).

Ruumi üks osa on aastaaegade laud. See paigutatakse niimoodi, et oleks ruumis kesksel kohal, kuid samas mitte väga silmatorkav. Laual on väljapanek vastavalt aastaajale ja tulevatele sündmustele. Sellega lapsed mängida ei või. Lauda kujundavad kasvatajad. Tavaliselt on kuidagi kaasatud ka 4 elementi vesi (kauss vett või sinine siid), tuli (küünel, mis erilistel puhkudel süüdatakse), õhk ja maa (kivid, oksad). (sealsamas, lk 30)

Ideaalne väliskeskkond peaks olema nii naturaalne kui võimalik. See sisaldaks liivakasti, kaevamisala, puid, mille otsa ronida, tuleaset, kompostihunnikut, viljapuid ja orgaanilist köögiviljaaeda. Ehitatud on kiiged ja ronimiskohad. Tavaliselt on õues onnike või katusealune, kuhu lapsed saavad põgeneda, kui hakkab sadama. (sealsamas lk 30-31)

Rühmad peaksid koosnema eri vanuses lastest, et **nooremad lapsed õpiksid vanematelt lastelt**. Samas saavad vanemad kogeda, mis tunne on olla eeskujuks. (Lasteaia..., lk 5) Lapsed kogevad, et kuueaastane tohib teha asju, mis ei ole veel kolme aastasele kohane. Kuueaastased saavad aga aru, et kolmeaastaste puhul ei panda pahaks mõningaid asju, mis kuueaastaste puhul ei ole enam sobiv. (Jaffke 1971, lk 59)

Mänguasjad on lasteaias looduslikest materjalidest (puit, vill, puuvill) ja võimalikult minimalistlikud. See toetab loovuse ja fantaasia arenemist. (Lasteaia... 2009, lk 5)

Mäng on olulisel kohal, kuna mängu käigus tekib lapsel vajadus uute teadmiste järele. Selle käigus kujuneb välja omaalgatus, tegutsemisjulgus ja keskendumisvõime. (sealsamas lk 8)

Alla kolmeaastased lapsed mängivad realistlikult. Nad vajavad õpetaja kaasatust mängu. Seda tema eeskuju näol. Selles vanuses lapsed kordavad oma mängu. Näiteks ehitades torni, seda ära lammutades ja jälle üles ehitades. (Nicol, lk 21)

Vanuses 3- 5 päästab laste fantaasia valla mõni ese või mänguasi. Selles vanuses on mäng sotsiaalsem, lapsed mängivad koos üksteisega ja on teineteisele selle käigus vajalikud. Samuti annavad nad üksteisele ideid ja toetuvad teineteise kogemustele. (sealsamas, lk 21)

Viieaastased lapsed kogevad juba igavust, justkui oleks fantaasia ja loovus kuskile kadunud. Tegelikuses vajavad nad lihtsalt juhendamist ja suunamist. (sealsamas lk 22)

Kunstilised tegevused lasteaias suurendavad loovust ja rikastavad laste sisemaailma. Käsitööd tehakse tavaliselt seoses aastaegadega. Materjalid leitakse loodusest. Maalimine toimub erilisel moel. Enne maalimist laulavad lapsed laulu. Hea kvaliteediga paber kastetakse vette, üleliigne vesi imatakse käsnaga ära. Lahjendatud vesivärvidest, mida kantakse paberile, kasutatakse kolme põhivärvi. Antud tehnika puhul sulanduvad värvid paberil kokku. Läbi selle õpivad lapsed, kuidas kaks värvi võivad muutuda kolmandaks. Joonistamisvahendid nagu näiteks rasvakriidid on lastele koguaeg kättesaadavad. Kasutusel ei ole must värv. Lapsi innustatakse oma joonistusteks kasutama tervet paberit ja ka paberi teist poolt. (Nicol 2007, lk 11-12)

Tervislike eluviisid eeldavad, et **toit** oleks värske ja tervislik. Terves kehas terve vaim. (Lasteaia..., lk 5) Rütmid laienevad ka toitumisse. Menüü koostatakse niimoodi, et igal päeval on kindel toit. Nii õpivad lapsed nädalapäevi ka kõhuga. (sealsamas, lk12)

1.3.2. Rütm ja kordamine õppe ja kasvatustegevuses

Läbi **rütmi ja kordamise** korraldatakse lasteaia igapäevaelu. See pakub neile kindlustunnet. Rütmile tähelepanu pööramine tagab tervisliku arengu ja viib tulevikus tasakaalustatud eluni. Lapsed hakkavad mõistma olevikku, tulevikku ja minevikku. Nagu iseenesest õpivad nad nimetama ja tundma eri nädalapäevi, pühi ja aastaaegu. Lisaks aitab rütm ja kordus lastel kogeda äratundmisrõõmu ja kujundada tahet. Steineri väitel kannavadki rütmid elu (Nicol 2007, Jaffke 1977, Ley 1994).

Waldorf- lasteaias on muutumatu **päeva rütm**. Aktiivsed ja vähem aktiivsed tegevused on omavahel tasakaalus. Näiteks pärast tempokat õues mängimist on toas rahuliku nukuteatri tegemise aeg. (Nicol 2007 lk 34) Selliseid vabamängu ja planeeritud tegevuse vaheldumisi võrreldakse hingelise sisse ja välja hingamisega. Kindel põhitegevus igal päeval annab **nädala rütmi**. (Lasteaia... 2009, lk 5)

Waldorf -lasteaias on aasta kõrgpunktideks **pühad**. Nende tähistamiseks valmistatakse üheskoos. Nende käigus õpitakse sotsialiseerumist. Sellised pidustused kinnistavad taaskord lastele aastaaegu ja nendega seonduvat. (Lasteaia... 2009, lk 8)

Kolmas rütm Waldorf- lasteaias ongi **aastarütm**. See koosneb aasta pühadest mille dikteerib looduse ringkäik. (sealsamas, 2009, lk 5). Parasvöötmes tähendab see nelja pidupäeva ehk siis suve, sügise, talve ja kevade tähistamist (Wilkson 1996, lk 91).

Need sündmused annavad elule struktuuri. Pühade tähistamise puhul tuleb läbi mõelda kõik, mis teeb ühest peost õige peo. Nendeks asjadeks on: ajalugu, toit, kostüümid, muusika, muinasjutt või nukuetendus. (Nicol, lk 49)

1.3.3. Koostöö lapsevanemaga

Lasteaed peab tähtsaks koostööd koduga. Peale lasteaia algatatud tegevuste on hea kui lapsevanemad suunaksid kodus õhtupoolikul lastel oma õdede ja vendadega päeval mängitud mängu uuesti läbi tegema. See kinnitab nende omandatud oskusi. (Ley, lk 70)

Koostööd arendatakse läbi lapsevanematele korraldatavate koolituste ja ühiste ürituste. Näiteks tehakse koos vanemate ja lastega käsitööd ja valmistatakse pidustusteks. Kasvatajad viivad läbi lapse esimesel lasteaia aastal kodukülastuse. (Nicol 2007, lk 65-66)

Nii kasvataja kui ka lapsevanem peavad arvestama sellega, et kui eelkoolieas tahetakse rajada alusmüüri hilisemale tublidusele elus, siis tuleb lasta lapsel õppida elu mitmekülsusest. Täiskasvanu ülesanne on elu mitmekülsusest valida välja see mis on lapse arengutasemele sobiv ja eakohane ning edasiviiv. (Jaffke 1971, lk 59)

1.3.4. Kooliks valmis olevalt lapselt eeldatavad pädevused

Kooliminekuks valmis laps on **kehaliselt** arenenud järgmiselt (Käsiraamat... 2011, lk 9):

- motoorne areng on jõudnud lõpule;
- hambad on hakanud vahetuma;
- seitsmendaks eluaastaks on toimunud nõ. sirgumine jäsemetesse. See tähendab, et lapse jäsemed on arenenud. Esimestena suurenevad käe ja jalalabad, seejärel käsivarred ja sääred.

Koolilapse **mõtlemises** on hakanud arenema abstraktne mälu, mis võimaldab mälestusi oma mõtlemisprotsessi lülitada. Laps on võimeline jutustama mõnda lugu, mida ta on kuulnud paar päeva tagasi. See, mis oli senini saavutatud matkimisega, asendatakse nüüd teadliku õppimisega (Käsiraamat... 2011, lk 9).

Sotsiaalset kooliküpsust väljendab lapse suutlikkus koos teistega tegutseda. Laps suudab täiskasvanu abiga viia kooskõlla enda ja teiste huvisid. Last on võimalik rohkem sõnaliselt suunata (Käsiraamat... 2011, lk 9).

Osavus ja sõnaline väljendusvõime kooliminekuks valmis lapsel on järgmine (Käsiraamat... 2011, lk 9):

- suudab kuulata 10- 15 minutist lugu ja seda täislausetega ümber jutustada;
- oskab kõiki häälikuid hääldada ja järgi laulda;
- kehalise osavuse väljendusena suudab ühe käega palli õhku visata ja kinni püüda, ühel jalal hüpata ette-taha, paremale-vasakule, kikärvul kõndida ja seista ning sõrmedega osavalt peenemaid töid teha;
- suudab ennast ise riidesse panna ja ka riidest lahti võtta.

1.3.5. Waldorflasteaia kasvataja pädevused

Waldorflasteaias peab iga kasvataja silmas lapse individuaalsust (Ley, lk 70). Kasvataja juhendub oma töös aukartusest tulevase inimese ees, kellega ei tohi eksperimenteerida ning kelle õppimine seisneb kõigi meeltega tajumises. (Kügelgen 1994, lk 10) Mida suurema rõõmuga kasvataja oma tööd teeb, seda tõenäolisemalt võtavad lapsed tema algatusi vastu. Ta sisustab lapse päeva nii, et lapsed saavad kõiki oma meeli kasutada, vastavalt oma vanuseastmele olla aktiivsed ja tegusad ning samal ajal häid harjumusi omandada. (Ley, lk 70) Kõik, mida lasteaednik teeb ja kuidas ta seda teeb, mõjub lapse arengule. (Schöttner 1972, lk 71) Kasvatajalt oodatakse arusaama tervest arengust, et nad saaksid seda lapse puhul jälgida. Kui laps ei ole arenenud teatud aladel, siis peab kasvataja leidma tegevusi, mis lapse arengut toetaks. (Nicol lk 68)

Kasvataja koolituses pannakse rõhku kasvataja enesekasvatusele (Jaffke 1977, lk 77). Igaühe enesekasvatuse juurde kuulub hool aukartuse ja lugupidamise eest. See avab inimese silmad, teeb ta ärksamaks ja loob eelduse headusele. Ka enesekasvatuse puhul on kordamine olulisel kohal. (Heimeran Lk 136-137)

1.4. Viljandi Waldorflasteaed

Viljandi Waldorflasteaed, milles teostasin oma lõputöö uurimuse, alustas tööd 1993. aastal. See loodi lapsevanemate algatusel, kes soovisid oma lapse panna waldorfpedagoogika põhimõtetel töötavasse lasteaeda. (Viljandi WL õppekava 2009, lk 4) Esialgu, kuni aastani 2006, töötas üks lasteaia rühm. Suurenenud nõudluse tõttu avati veel üks lisarühm. Seega töötab kaks rühma, üks neist on 14-kohaline, teine 18- kohaline. Lasteaia õppeaasta algab 1.septembril ja kestab 31.augustini(sealsamas, lk 7).

1.4.1. Õppe- ja kasvatustegevus

Rühmade õppe- ja kasvatustegevus **lähtub** aastaagadest, rahvakalendri tähtpäevadest ja kristlikest pühadest. Nendega seoses on valitud muinasjutud, liisu- ja rütmisalmid, sõrmemängud, laulud, tantsud, luuletused, ringmängud. Lõimitakse järgmisi tegevusi: kuulamine, kõnelemine, vaatlemine, uurimine, võrdlemine, arvutamine ning mitmesugused liikumis-, muusika- ja kunstitegevused. (Viljandi WL õppekava 2009, lk 7; 19)

„Õppe- ja kasvatustegevuse **üldeesmärk** Viljandi waldorflasteaias on luua alus lapse terviklikule arengule toetades lapse loomulikku õpihuvi ja aidates kaasa tema individuaalsuse arengule nii, et tal täiskasvanuna oleks võimalus areneda vabaks, iseseisvaks ja terviklikuks inimeseks.“ (Viljandi WL õppekava 2009, lk 4)

1.4.2. Kasvatustegevused Viljandi Waldorflasteaias

Viljandi waldorflasteaia kasvatustegevused lähtuvalt aastaagadest on järgmised (Viljandi WL õppekava 2009, lk 11):

Sügis

- *Aiatööd, saagi koristamine, hoidiste valmistamine*
- *Metsa- andide kogumine*
- *Viljapeks, jahu jahvatamine*
- *Loodusest mänguks kastanite, tammetõrude jne. korjamine*
- *Sügisesed tööd aias, kaevamine, riisumine*
- *Lillesibulate mahapanemine*
- *Laternapeo ettevalmistused, laternate valmistamine, lavastuse ettevalmistamine*
- *Mänguasjade väljavõtmine ja korrastamine*

Talv

- *Mänguasjade valmistamine*
- *Villatööd, õmblemine*
- *Loomade, lindude toitmine talvel*
- *Ruumide suurpuhastus*
- *Ettevalmistused jõulupeoks, küünalde, piparkookide, kaartide jmt tegemine*

- *Puutöö*
- *Kelgutamine*

Kevad

- *Suurpuhastus*
- *Ülestõusmispuhadeks valmistumine, kaunistused*
- *Taimede külvamine ja kasvatamine*
- *Aiatööd, riisumine*

Suvi

- *Aiatööd, taimede istutamine, lillepeenarde hooldamine*
- *Mänguasjade kokkupakkimine*
- *Ettevalmistused kooliminejate peoks*

Waldorflasteaedade õppe- ja kasvatusetegevuse peatükis kirjutasin rütmi olulisusest lasteaia igapäevaelus. Nädala, päeva ja aasta rütmi Viljandi Waldorflasteaias kujundavad (Viljandi WL õppekava 2009, lk 12-14) :

Päevarütm :

- 7. 30 Kogunemine, vestlused, vaba mäng
- 8. 30 Ühine puu- ja köögiviljade puhastamine, koorimine ja söömine
- 9. 00 Hommikuring
- Laste vaba mäng*
- 10. 10 Koristamine, nädalapäevale vastav tegevus
- 10. 35 Mänguaeg õues
- 12. 15 Lõunaring
- 12. 30 Lõunasöök
- 13. 00 Muinasjutt, lõunauinak
- 15. 00 Ärkamine, enesekorrastamine
- Laste vaba mäng*
- 16. 00 Õhtuode
- 16. 20 Laste vaba mäng toas või õues
- 17. 30 Kojumine

Nädalarütm

- *esmaspäev - maalimine*
- *teisipäev - voolimine või meisterdamine*
- *kolmapäev - mängupäev, koristuspäev*
- *neljapäev - matkapäev*
- *reede - küpsetamispäev, lavastus*

Aastarütm

- Mihklipäev ja Miikaelipidu- selle teemaks on hea ja halva, pimeduse ja valguse võitlus. Peo käigus saab teha dramatiseeringuid, valmistada selle jaoks kostüüme. Püha püütakse tähistada igal aastal erinevalt. (Viljandi WL õppekava 2009, lk 9)
- Lõikuspüha – tänatakse emakest maad selle eest mis ta andnud on. Selle peo raames saadakse aru kuskohast toid saadakse ja palju tuleb selleks eeltööd teha, et see meie lauale jõuaks. (sealsamas, lk 9)
- Mardipäev ja Laternapidu – tugineb legendile on Pühast Martinist, kes külmal sügisõhtul andis kerjusele poole oma mantlist. Sündmusel rõhutakse hoolivusele ja abivalmidusele. Minnakse kas kõrvalrühmadesse või 1. klassi marti jooksma. Õpitakse laule, kostümeeritakse, valmistatakse laternaid, millega minnakse sel päeval õue jalutuskäiku tegema ja laule laulma. Lõpetuseks süüakse mardileiba. (sealsamas, lk 9)
- Esimene advent ja adventispiraal – jõuluaja alguse tähistamine. Ruumi põrandale on kuuseokstest laotud spiraal, mille keskel põleb küünal. Lapsed kogunevad koos vanematega, mängib vaikne muusika. Lapsed saavad väiksed küünlad millega võtavad suuremast küünlast tuld. Lauldakse jõululaule. Kõige selle eesmärgiks on tuua hardust ja tekitada jõuluootust. (sealsamas, lk 9)
- Jõulupidu – oluline koosolemine, soojus ja armastus, mitte kingitused. Käiakse metsloomi söötmas, kaetakse pidulaud ja kaunistatakse kuusk. Õhtusel peol koos vanematega lauldakse, tantsitakse, kuulatakse lugusid ja mängitakse. (sealsamas, lk 10)
- Kolmekuningapäev – kuningamängu, jõuluaja lõpp. Oluline on teada, et soojus ja armastus mis sellel ajal sündis, kandub edasi tervesse aastasse. (sealsamas, lk 10)
- Vastlapäev – liulaskmine, supisöömine ja vurri valmistamine. Karneval, kus kostüümis kellegi teise rolli sisse elatakse. (sealsamas, lk 10)
- Ülestõusmispüha – tähelepanu keskmes on avastamise rõõm. Peole eelneb tubade kaunistamine, munade värvimine ja pidusöökide valmistamine. (sealsamas, lk 10)

- Emadepäev – tantsud- laulud koos peredega. Lapsed valmistavad emadele rõõmu isevalmistatud kingitusega. (sealsamas, lk 10)
- Suvepiknik ja kooliminejate pidu –väljasõit loodusesse kogu perega. Kooliminejad saavad esineda ja on sellel päeval tähelepanu keskpunktis. (sealsamas, lk 10)

1.4.3. Koostöö lapsevanematega Viljandi Waldorflasteaias

Koostööl lapsevanematega on erinevaid vorme: tutvumise ehk vastuvõtuvestlus, vanemate õhtul, koosolekud, ühised peod ja talgud ning individuaalsed vestlused (Viljandi WL õppekava 2009, lk 14). Individuaalne vestlus toimub 1 kord aastas. Sellest võtavad osa võimalusel lapse mõlemad vanemad ning kõik rühmaõpetajad. Arenguvestlusest vormistatakse protokoll, kuhu lähevad kirja vestlusel osalenud inimeste nimed ja vestluse käigus tehtud järeldused. (sealsamas 2009, lk 32- 33)

Lisaks arenguvestlusele nõustab lasteaed lapsevanemaid igati lapse arengusse puutuvates küsimustes. Viimasel aastal pööratakse eriti tähelepanu koostööle lapsevanemate ja lasteaia vahel lapse kooliküpsuse saavutamiseks. (sealsamas 2009, lk 6)

Üks kord kuus toimub ka lapsevanemate õhtu, kus vanemad saavad viia end kurssi lasteaia igapäevaeluga ja oma laste kohta kasvatajalt küsida. Vesteldakse üldiselt huvipakkuvatel teemadel ning arutletakse tähelepanekute üle, mis puudutavad laste arengut. (sealsamas 2009, lk6)

Lasteaed peab oluliseks koolitada oma vanemaid kutsudes esinema erinevaid lektoreid, kes aitavad laiendada silmaringi. (sealsamas 2009, lk 6). Selleks on lapsevanematele koostatud koostööplaani (Tabel 1), mis on lapsevanematele nähtav ka lasteaia kodulehel ja väljatoodud õppekavas.

<i>KOOSTÖÖ LAPSEVANEMATEGA</i>	<i>TOIMUMISE SAGEDUS</i>
Lastevanemate õhtud	kord kuus
Individuaalne vestlus	vastavalt vajadusele
Arenguvestlus	kord õppeaastas
Peod koos vanematega	Laternapidu novembris; advendiring detsembris; jõulupidu detsembris;

	suvepiknik juunis
Talgud	sügisel
Mänguväljaku ehitamine ja korrastamine	kevadel
Üldkoosolek	kevadel

Tabel 1. Viljandi Waldorf- lasteaia koostööplaani lapsevanematega
(Viljandi WL õppekava 2009, lk 15)

1.4.4. Lapselt kooliminekul eeldatavad pädevused

Kasvatustegevus ja areng jaotatakse seitsmesse valdkonda. Nendeks on liikumine, muusika, kunst, mina ja keskkond, keel ja kõne, matemaatika ning eesti keel kui teine keel. Väljavõtte Viljandi Waldorflasteaia õppekavast, millised pädevused peaks laps koolimiseku hetkeks omandama nendes valdkondades (Viljandi WL õppekava 2009, lk 19- 29):

- Mina ja keskkond :

- 1) tutvustab ja kirjeldab iseennast, enda omadusi, huvisid jms.;
- 2) kirjeldab oma kodu, perekonda ja peretraditsioone;
- 3) nimetab ja kirjeldab erinevaid ameteid;
- 4) nimetab Eesti riiklikke sümboleid ja rahvatraditsioone;
- 5) mõistab, et inimesed on erinevad ja neil on erinevad vajadused;
- 6) oskab eristada igapäevaelus tervisele kasulikku ja kahjulikku;
- 7) julgeb keelduda (ühis)tegevus(t)est, kui osalemine on ennast ja teisi kahjustav või ohtlik;
- 8) kirjeldab, kuidas ümbritsev keskkond ja inimeste käitumine võib mõjutada tervist;
- 9) järgib isikliku hügieeni nõudeid, sealhulgas hammaste hoidmist ja hooldamist;
- 10) suhtub ümbritsevasse keskkonda hoolivalt ning käitub seda säästvalt;
- 11) kirjeldab kodukoha loodust, tuntumaid taimi, seeni ja loomi;
- 12) kirjeldab loodust ja inimeste tegevusi erinevates ajatsüklites: ööpäev, nädal, aastaring;
- 13) selgitab, miks on valgus, temperatuur, vesi, muld ning õhk taimedele, loomadele ja inimestele tähtsad;
- 14) selgitab ilmastikunähtuste sõltuvust aastaaegadest, öö ja päeva vaheldumisest;
- 15) mõistab ja märkab enda ja teiste tegevuse mõju ja tagajärgi keskkonnale;
- 16) kirjeldab võimalikke ohte kodus, veekogul, liikluses jm..;
- 17) teab, kuidas jalakäijana ohutult liigelda ning jalgrattaga lasteaia õuealal sõita

- Keel ja kõne

- 1) tuleb toime nii eakaaslaste kui täiskasvanutega suhtlemisel; arvestab kaassuhtleja ja suhtlemise paigaga;
- 2) saab aru kuuldu sisust ja suudab sellele sobivalt reageerida;
- 3) suudab oma mõtteid suulises kõnes edasi anda;
- 4) jutustab pildi, kuulnud teksti või oma kogemuse alusel, annab edasi põhisisu ja olulised detailid, vahendab ka oma tundeid;
- 5) kasutab kõnes aktiivselt liitlauseid;
- 6) kasutab kõnes kõiki käände- ja pöördvorme ainsuses ja mitmuses;
- 7) valdab suhtlemiseks piisavat sõnavara;
- 8) hääldab oma kõnes ja etteöeldud sõnade kordamisel õigesti kõiki emakeele häälikuid;
- 9) teab peast emakeelseid luuletusi ja laule.

- Eesti keel kui teine keel:

- 1) mõistab lihtsamat argiteemalist eestikeelset kõnet;
- 2) tunneb ära ja mõistab kuulnud sõnu ja väljendeid ning kasutab neid oma kõnes;
- 3) saab aru korraldustest ja toimib vastavalt;
- 4) saab aru lihtsast küsimusest ja vastab sellele omandatud sõnavara kasutades;
- 5) kasutab kõnes sobivaid viisakusväljendeid;
- 6) teab peast eestikeelseid luuletusi ja laule;

- Matemaatika

- 1) väljendab joonistades, maalides, voolides ja meisterdades oma meeleolusid ja fantaasiaid;
- 2) kasutab kunstitöö loomiseks erinevaid materjale ja vahendeid;
- 3) keskendub alustatud tegevusele ja loob oma kunstitöö;
- 4) kasutab materjale ja vahendeid sihipäraselt ja säästlikult;
- 5) tunneb rõõmu saavutatud korra ja ilu üle meie ümber ja oskab seda ka ise luua.

- Muusika

- 1) laulab ilmekalt loomuliku häälega ja vaba hingamisega;
- 2) laulab eakohaseid rahva- ja lastelaule nii teistega koos kui üksi;
- 3) suudab laulu või muusikapala tähelepanelikult kuulata;

- 4) eristab kuulmise järgi laulu ja pillimängu;
- 5) eristab tämbri ja kõla järgi õpitud pille;
- 6) mängib õpitud lauludele ja muusikapaladele lihtsaid kaasmänge;
- 7) mängib lastepillidel;
- 8) liigub vastavalt muusika meeleolule;
- 9) väljendab ennast loovalt muusikalis-rütmilise liikumise kaudu.

- Kunst

- 1) väljendab joonistades, maalides, voolides ja meisterdades oma meeleolusid ja fantaasiaid;
- 2) kasutab kunstitöö loomiseks erinevaid materjale ja vahendeid;
- 3) keskendub alustatud tegevusele ja loob oma kunstitöö;
- 4) kasutab materjale ja vahendeid sihipäraselt ja säästlikult;
- 5) tunneb rõõmu saavutatud korra ja ilu üle meie ümber ja oskab seda ka ise luua.

- Liikumine

- 1) keskendub sihipäraseks kehaliseks tegevuseks;
- 2) peab liikumisel ja mängimisel kinni üldistest ohutusreeglitest, valides sobivad paigad ja vahendid;
- 3) sooritab liikumisi pingevabalt, nii et liigutused on koordineeritud, rütmilised;
- 4) säilitab tasakaalu paigal olles ja liikumisel;
- 5) matkib täiskasvanut igasuguse füüsilise liikumise sooritamisel;
- 6) kasutab liikumisel erinevaid vahendeid (kelgud, suusad, jalgratas ,jne.);
- 7) peab kinni kokkulepitud mängureeglitest;
- 8) tunneb rõõmu igasugusest füüsilisest tegevusest

1.4.5. Kasvataja pädevused Viljandi Waldorflasteaias

Eelmises alapeatükis esiletoodud valdkondades eeldatakse õpetajatelt erinevaid pädevusi (Viljandi WL õppekava 2009, lk 21-30):

- Mina ja keskkond: Kasvataja on huvitatud võimalikult paljudest protsessilaadsete tegevuste läbiviimisest koos lastega lasteaias ning oma huviga innustab lapsi kaasa tegutsema. Sellega on õpetaja oma tegevuse ja käitumisega lapsele matkimisväärses eeskujuks.

- Keel ja kõne: Kasvataja peaks rääkima veatut rikkaliku sõnavaraga ja väga hea hääldusega eesti keelt. Kõne peab olema aeglane ja arusaadav, et laps suudaks seda jälgida ja sellest õppida. Kasvataja peab muinasjutud, jutud, luuletused, laulud, lavastuste tekstid, liisusalmid leidma lastele eakohased ja vastuvõetavad. Lapsega rääkides peab ta lapsele pühenduma.
- Eesti keel kui teine keel: Enamuse nõuded on samad mis keele ja kõne valdkonna puhulgi. Lisanduvad näitlikkuse kasutamine, miimika ja žestide, rütmide kasutamine. Kasvataja arendab lastega vestlust ning innustab neid omavahel suhtlema.
- Matemaatika: Kasvataja mureseb rühma vahendid millega saab viia läbi tegevusi, mis ergutavad lapse kujutlusjõude. Korraldab tegevusi mille käigus tuleb loendada, mõõta, kaaluda, võrrelda, järjestada. Lisaks kasutab ta igapäeva kõnes teadlikult samu väljendeid.
- Kunst: Kasvataja peab kujundama lastele harmoonilise ümbruse ning hoolitsema pidevalt selle korrasolu pärast. Tegelema ise kunstiliste tegevustega, sealjuures neid nautides. Äratama lastes soovi teda matkida. Kasvataja peab suhtuma aupaklikult laste esimestesse kunstikatsetustesse.
- Muusika: Kasvataja peab loovalt suhtuma muusikasse ja selle kasutamisse igapäeva tegevustes. Soovituslik on lauluoskus ja mõne pilli mängimisoskus. Ka selle valdkonna puhul peab positiivselt suhtuma laste esimestesse katsetustesse.
- Liikumine: Kasvataja peab olema eeskujuks oma liigutustega ning innustama lapsi läbi tegevuste liikuma. Ta peab muresema koos lapsevanematega, et nii rühmas kui mänguväljakul oleks piisavalt palju liikumist arendavaid esemeid ja vahendeid. Kasvataja kohus on mõtestada laste liikumine ja suunata neid, kui peaks tekkima arutu rapsimine ja jooksmine.

Kasvataja peab silmas pidama, et pedagoogilised nõuded on suunatud eelkõike temale, mitte lastele. Lasteaia töö toimimiseks peavad õpetajad tegema omavahel koostööd ning osalema korra nädalas toimuvatel koosolekutel. (Viljandi WL õppekava 2009, lk 5;6)

2. EMPIIRILINE OSA

Lõputöö empiirilises osas annan ülevaate läbiviidud küsitlusest: metoodikast, valimist, uurimustöö käigust ning küsitluse tulemustest. Seejärel analüüsin saadud tulemusi lähtudes töö teoreetilises osas käsitletud teemadest.

2.1. Uurimuse metoodika, valim ja uurimustöö käik

Andmete kogumisel ja analüüsimisel kasutasin kvantitatiivset metoodikat. Et saada andmeid järelduste tegemiseks, kasutasin ankeeti, kus vastajale oli ette antud nii küsimused kui ka vastuste variandid, mille hulgast ta vastavalt juhendile sobivad välja pidi valima (Lisa 1).

Uurimuse **eesmärgiks** oli välja selgitada põhjused, miks eelistavad lapsevanemad walforflasteaeda tavalasteaiale. Minu töö **hüpoteesiks** oli: lapsevanemad eelistavad waldorflasteaeda tavalasteaiale, sest väärtustavad antroposoofilisest inimesekäsitlest lähtuvat õpi- ja kasvatustegevust ning tunnustavad ökoloogilisi väärtusi, mida waldorfpedagoogika endas kannab.

Uurimuse viisin läbi Viljandi Waldorflasteaias. Valimiks olid ühe rühma laste vanemad. Kokku käib antud lasteaias 32 last, neist 18 valimisse sattunud rühmas. Vastata said lapsevanemad kodus, lubatud oli vastata nii üksinda kui koos. Küsitlusele sain vastused viieteistkümnest perest. Küsimustele vastas 3 meest ja 12 naist. Vastanute hulgas alla 20 aastaseid vanemaid ei olnud. 12 ehk 80% vastanu vanus on üle 29 aasta. Vanuses 21-28 aastaseid vastajaid oli 3, 29-35 aastaseid 8 ja üle 36 aastaseid vanemaid 4.

Vastanute peredes on lapsi:

Laste arv	1 laps	2 last	3 last	4 last
Vastanud perede arv	7	4	3	1

Waldorflasteaias käib 11-l perel üks laps ja neljal perel 2 last. Kahe lapsega perede mõlemad lapsed käivad waldorflasteaias. Seega 11-l ehk 73% vastanutest puudub võrdlusmoment tavalasteaiaga kuna neil on ainult waldorflasteaia kogemus.

Hariduse järgi põhiharidusega või keskharidusega vanemaid ei olnud, kutsekeskharidus põhikooli baasil oli vastanutest kolmel, kutsekeskharidus keskkooli baasil kahel, kõrgharidus ilma kraadita kolmel vanemal ning seitsmel vanemal on kõrgharidus akadeemilise kraadiga. Küsitlusele vastanud vanemad on seega jätkanud õpinguid peale keskhariduse omandamist kusjuures 66% neist on kõrgharidus.

Oma uurimuses jaotasin küsimused nelja rühma. Esimeses blokis uurisin vanemate waldorflasteaeda puudutavaid hoiakuid ja uskumusi. Küsimuste esitamise eesmärgiks oli soov teada saada, kuivõrd heaks aluseks kooliks ettevalmistamisel peavad vanemad waldorflasteaeda.

Küsimused, mis puudutasid lapsevanemate waldorflasteaeda puudutavaid hoiakuid ja uskumusi, olid jaotatud kaheks teemaks. Esimese teemana palusin anda hinnang lasteaias antavale haridusele. Selleks palusin vanematel anda hinnang etteantud punktide järgi 6-palli skaalal, kus skaala väärtused tähendasid: 1 – ei nõustu üldse; 2 – pigem ei nõustu, 3 - nii ja naa, 4 - pigem nõustun, 5 - nõustun täielikult ja 6 - ei oska vastata. Lisasin viimase vastusevariandi juhuks, kui lapsevanem ei tunne antud teemat piisavalt.

Teise teemana palusin lapsevanematel välja tuua, mida nad väärtustavad kõige enam Viljandi Waldorf lasteaia õppe- ja kasvatustegevuse korralduses. Selle punkti all andsin vanematele loetelu lasteaia õppe ja kasvatustegevuse korraldust põhimõtetest, palusin neil valida 5 olulisemat ning need järjestada vastavalt sellel, kui oluliseks nad neid peavad. Andmete töötlemisel kasutasin summeeritavat skaalat. Vanemad pidid antud 10-st väitest valima 5 väidet, millele pidid andma 1-5 punkti nende olulisuse järjekorras. Kõige olulisemale väitele 5 punkti ja vähemolulisele 1 punkti. Andmete analüüsimisel arvestasin lapsevanemate poolt väidetele antud punktide summat.

Teise küsimuste blokiga soovisin tead saada, mis on mõjutanud vanemaid lasteaia valiku tegemisel. Selleks esitasin lapsevanematele 13 väidet waldorfpedagoogikas rakendatavate õppe- ja kasvatustegevuse läbiviimise põhimõtete kohta ning küsisin, kuivõrd on need põhimõtted mõjutanud neid lapsele lasteaia valimisel. Antud küsimuse puhul kasutasin Likerti skaalat, mis määrab ära vastajate nõustumise astme teatud väidetega. Vastamisel palusin küsitletavatel avaldada arvamust 6-pallisel skaalal: 1 - ei mõjutanud üldse, 2 - pigem ei mõjutanud, 3 - nii ja naa, 4 - pigem mõjutas, 5 - mõjutas väga oluliselt ja 6 - ei oska vastata. Püüdsin arvestada ka nendega, kes ei saa või ei oska mõnele küsimusele vastata ning lisasin skaalasse „ei oska vastata“.

Kolmanda bloki küsimustega uurisin lapsevanemate arvamust lasteaia töökorralduse kohta. Selleks palusin vanematel välja tuua nende jaoks 5 olulisemat töökorralduslikku põhimõtet, mida nad väärtustavad kõige enam Viljandi Waldorflasteaia õppe- ja kasvatustegevuse korralduses. Selleks andsin vanematele 10 väidet lasteaia töökorralduse kohta ja palusin välja tuua 5 olulisemat iseärasust, mida nad väärtustavad kõige enam Viljandi Waldorf lasteaia töökorralduses. Andmete töötlemisel kasutasin summeeritavat skaalat. Vanemad pidid antud 10-st väitest valima 5 väidet, millele pidid andma 1-5 punkti nende olulisuse järjekorras. Kõige olulisemale väitele 5 punkti ja vähemolulisele 1 punkti. Andmete analüüsimisel arvestasin lapsevanemate poolt väidetele antud punktide summa keskmist.

Neljas blokk puudutas lapsevanemate ootusi lapse arengule. Viimase küsimusena soovisin teada, kui oluline on lapsevanemate jaoks, et laps omandab lasteaias waldorflasteaia õppekavas esitatud üldoskused. Lisaks soovisin teada, milliseid oskusi vanemad enim väärtustavad. Antud küsimuse puhul kasutasin Likerti skaalat. Lapsevanemad pidid andma hinnangu lasteaias õpetatavate üldoskuste põhimõtete kohta etteantud punktide alusel 6-palli skaalas, kus skaala oli: 1 - ei ole oluline, 2 - pigem ei ole oluline, 3 - nii ja naa, 4 - pigem on oluline, 5 - väga oluline ja 6 - ei oska vastata. Andmeid töötlesin sarnaselt teise bloki küsimustega ja arvestasin lapsevanemate poolt antud hinnete statistilist keskmist.

2.2. Küsitluse tulemused

2.2.1. Lapsevanemate hoiakud ja uskumused seoses waldorflasteaiaga

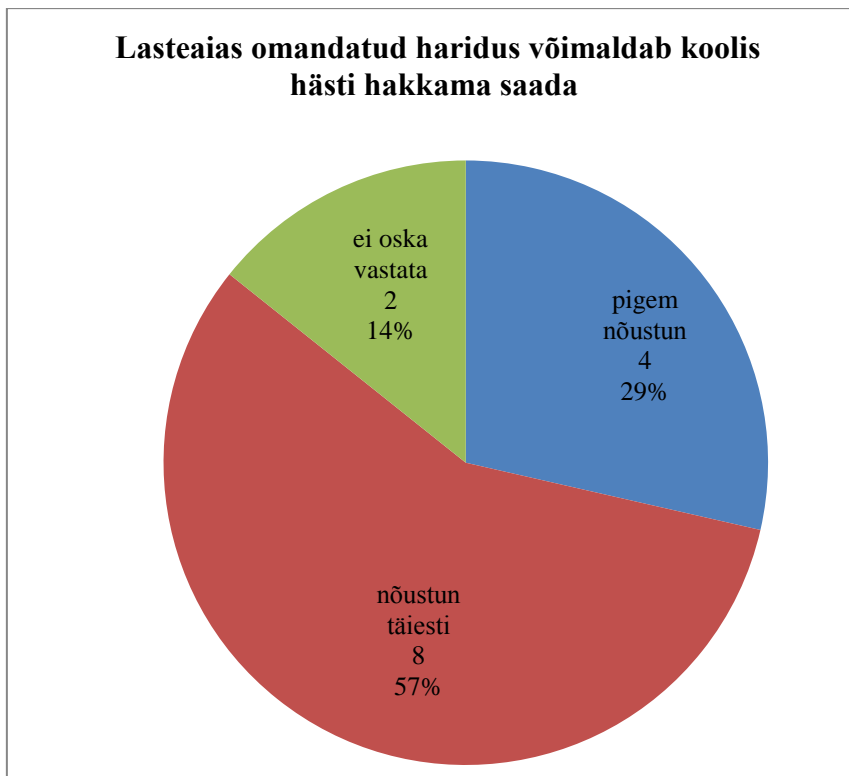
Lasteaia õppekava hindamisel pidas seda piisavalt tasakaalus olevaks ja mitmekesiseks 14 vanemat, kusjuures 8 nõustus täielikult, 6 vastanutest olid pigem nõus ja 1 vastanu ei osanud vastata. Sellest võib järeldada, et kiidavad selle heaks. Ühe vanema puhul jääb selgusetuks kas ta ei ole õppekavaga tutvunud või ei ole tal selle kohta oma arvamust.

Vanemad, kes andsid kõrge hinnangu õppekavale, nõustusid täielikult ka väitega, et lasteaias omandatud haridus võimaldab koolis hästi hakkama saada. 8 vanemat nõustus väitega täielikult, 4 vanemat pigem nõustus, 1 vanem vastas nii ja naa ning 2 vanemat ei osanud vastata. Vanemate ebakindlus koolis toimetuleku osas võib olla tingitud ka taustaandmetes väljatulnud seosega, et antud perekondadel on 1-2 last, kes käivad mõlemad alles lasteaias, ning neil puudub isiklik varasem kogemus nõudmistest ja edasijõudmisega koolis.

Lasteaia õpetatavate teadmiste ja oskustega rahulolematuid lapsevanemaid vastanute hulgas ei olnud. Vaid üks lapsevanem andis hinnanguks nii ja naa. Väitega „Olen rahul lastele lasteaias õpetatavate teadmiste ja oskustega“ nõustus täielikult 11 vanemat ja pigem nõustus 3 vanemat. Sellest võib järeldada, et lapsevanemad on lasteaia õpetatavate teadmiste ja oskustega rahul.

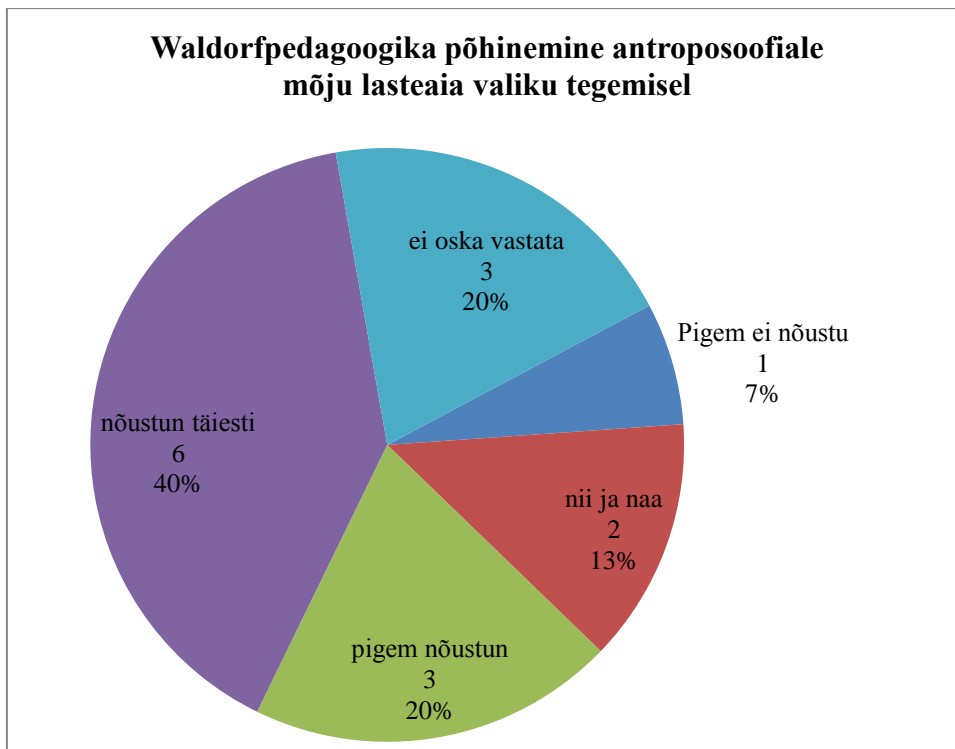
Küsimusele lasteaiale järgneva kooli valikul vastates oli üksmeel väiksem. Üks vanematest ei soovi peale lasteaia panna last õppima waldorfkooli, 3 ei oska vastata. 6 vanemat on kindlad ja 5 pigem nõustub, et nende laps jätkab õpinguid peale waldorflastaia lõpetamist waldorfkoolis. Seega võib väita, et antud valimist 6 on hetkel kindlad, et nende laps jätkab õpinguid waldorf koolis ja lasteaia valikut võib pidada teadlikuks valikuks. 8 vanemat ei oma veel päris kindlat seisukohta oma lapse haridustee jätkamise osas.

Väitele, et laps tuleb peale lasteaia lõpetamist edukalt toime nii Waldorf koolis kui tavakoolis olid vastuse andmisel ebakindlad 3 vanemat: 1 vanem vastas „nii ja naa“, 2 vanemat vastasid „ei oska öelda“. Pigem nõustus ja nõustus täielikult 12 vanemat, kusjuures vastused jagunesid võrdselt. Vastuse jaotumist iseloomustab joonis 1. Kõrvutades antud küsimuse vastuseid lasteaia õppekavale antud hinnangutega, võib järeldada, et lapsevanemate eelistused waldorfkooli ja tavakooli vahel valimisel ei ole tingitud uskumusega lasteaia antava hariduse kvaliteedi kohta, vaid on mõjutatud teistest faktoritest.

Joonis 1. Vanemate vastuste nõustumine väitega „Usun, et lasteaia omandatud haridus võimaldab koolis hästi hakkama saada“.

Soovisin saada ka vastust, kuivõrd on lapsevanem mõjutatud lasteaia valimisel Waldorfpedagoogika põhinemisest antroposoofilisel inimesekäsitusel. Sellele küsimusele anti erinevaid vastuseid. Täpset vastuste jaotumist illustreerib joonis 2. Väitega, „Waldorfpedagoogika põhinemine antroposoofilisel inimesekäsitusel mõjutas mind lapsele lasteaia valikul“ nõustus täielikult 6 vanemat ja pigem nõustus 3 vanemat. Pigem ei nõustunud väitega 1 vanem ja 5 vanemat ei osanud vastata või vastas „nii ja naa“ Seega võib siit järeldada, et Waldorfpedagoogika põhinemine antroposoofilisel inimesekäsitusel on oluline 9-le vanemale ehk 60% vastanud lapsevanematest. Seega Inglismaa uuringust ilmnenu tulemus, et lapsevanemad väärtustavad antroposoofilisest inimesekäsitlusest lähtuvaid õpi- ja kasvatustegevuse eesmärgi ja põhimõtteid, leiab osaliselt kinnitust. Võib oletada, et vanemad, kes vastata ei osanud, ei pruugi kursis olla, missugused on antroposoofilisel inimkäsitusel põhineva pedagoogika põhimõtted. Aga väita seda ei saa.

Joonis 2. Lapsevanemate nõustumine väitega „Waldorfpedagoogika põhinemine antroposoofilisel inimesekäsitlusel mõjutas mind lapsele lasteaia valikul“.

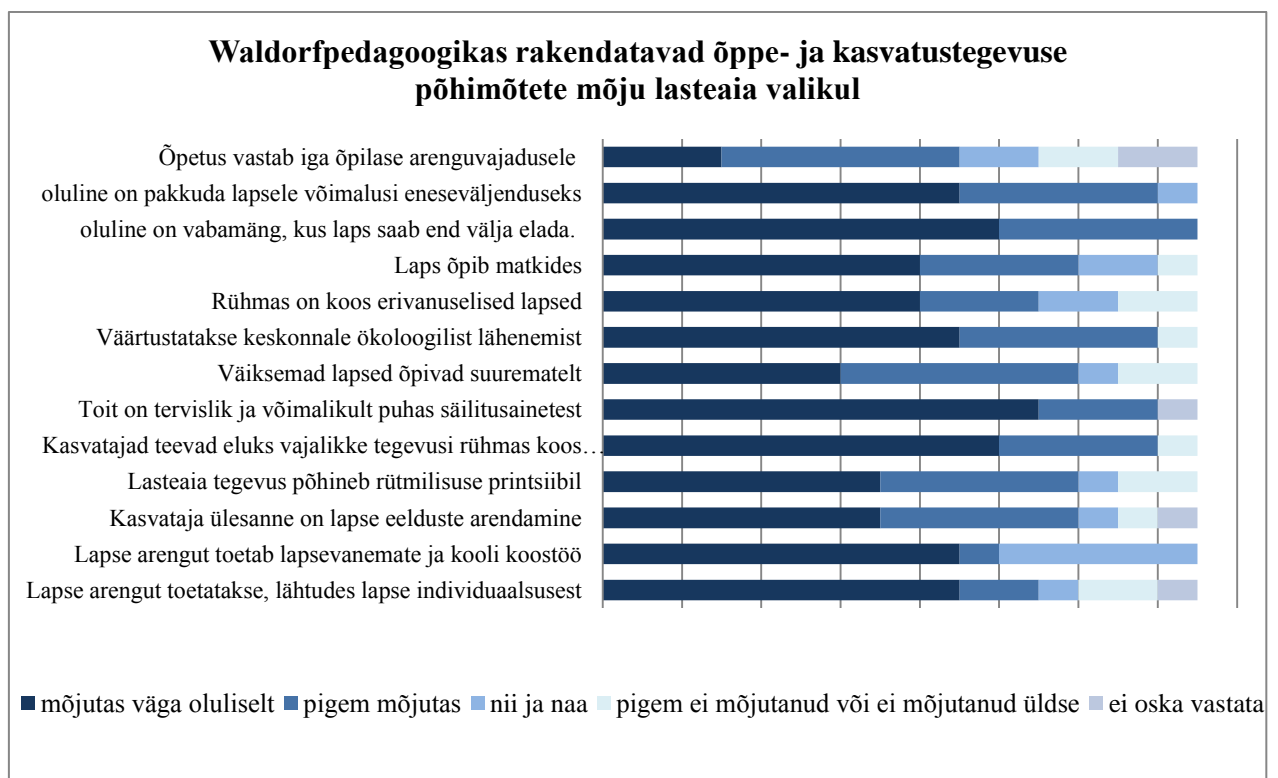
Minu uurimustöö hüpoteesi teine pool oli, et lastevanemad tunnustavad ökoloogilisi väärtusi, mida waldorfpedagoogika endas kannab. Minu poolt läbiviidud küsitlusest selgus, et lasteaia valikul oli otsustavaks keskkonnale ökoloogilise lähenemise väärtustamine 12 vanemale, 1 vastas „nii ja naa“ ning 2 ei osanud vastata. Kuna vastanute hulgas oli täielikult nõus 9 vanemat ja pigem nõus 3, võib väita, et antud hüpotees leidis kinnituse. Kuna ökoloogiliste väärtuste tunnustamine on üks antroposoofilise maailmakäsitluse oluline osa, siis võib väita, et antud väitega nõustumine kinnitab ka vanemate tunnustust antroposoofiale.

7. küsimuses sisalduva 13 väitega mõõdeti, kuivõrd oluliselt mõjutasid lastevanemaid lasteaia valikul rakendatavad õppe- ja kasvatustegevuse läbiviimise põhimõtted. Väited, millega nõustumist lapsevanemad pidid väljendama, on koostatud Viljandi Waldorflasteaia õppekavale tuginedes. Esitasin järgmised väited:

1. Õpetus vastab iga õpilase arenguvajadusele
2. Lapse arendamisel peetakse oluliseks pakkuda talle võimalusi eneseväljenduseks
3. Oluline on vabamäng, kus laps saab end välja elada.
4. Laps õpib matkides
5. Rühmas on koos erivanuselised lapsed.

6. Väärtustatakse keskkonnale ökoloogilist lähenemist
7. Väiksemad lapsed õpivad suurematelt
8. Toit on tervislik ja võimalikult puhas säilitusainetest
9. Kasvatajad teevad eluks vajalike tegevusi rühmas koos lastega
10. Lasteaia tegevus põhineb rütmilisuse printsiibil
11. Kasvataja ülesanne on lapse eelduste arendamine
12. Lapse arengut toetab lapsevanemate ja kooli koostöö
13. Lapse arengut toetatakse, lähtudes lapse individuaalsusest

Küsimuse vastused on graafiliselt väljendatud joonisel 3. Joonisel on „ei mõjutanud üldse“ ja „pigem ei mõjutanud“ liidetud, kuna nende vastuste osakaal ei olnud suur. Lapsevanemate vastused iseloomustavad, missugused põhimõtted on osutunud waldorflasteaia valikul olulisteks ja vähemolulisteks.

Joonis 3. Õppe- ja kasvatustegevuse läbiviimise põhimõtted, mis mõjutasid vanemaid lapsele lasteaia valimisel

Jooniselt on näha, et lapsevanemaid on pidanud kõige olulisemaks vabamängu, kus laps saab end välja elada. 10 vanemat mõjutas see väga oluliselt ja 5 vanemat mõjutas. Antroposoofilise inimkäsitluse järgi lapse kasvatamine sel perioodil tähendab ennekõike tema füüsilise olemuse hoidmist ja hooldamist ning just vabamängul on lapse arengus oluline osa. Sellest tulenevalt

kinnitavad lapsevanemad oma positiivset suhtumist ja väärtushinnanguid seoses antroposoofilisel inimesekäsitusel põhineva pedagoogikaga.

Võrdselt olulisteks peavad vanemad waldorfpedagoogikas rakendatavaid eneseväljenduse arendamist, koostöö oskuse arendamist ning tervisliku toidu väärtustamise põhimõtteid.

Väga oluliselt mõjutas waldorfpedagoogika põhimõte, et oluline on pakkuda lapsele võimalusi eneseväljenduseks. See mõjutas lasteaia valiku 14. lapsevanemat, kusjuures 9 lapsevanemat kinnitasid, et see mõjutas oluliselt.

14 vastanud vanemat mõjutas väga oluliselt, et waldorflasteaia toit on tervislik ja võimalikult puhas säilitusainetest, kusjuures 11 vanemat mõjutas väga oluliselt. See kinnitab veelkord ka minu uurimustöö hüpoteesi, et lastevanemad tunnustavad ökoloogilisi väärtusi, mida waldorfpedagoogika endas kannab. Ka 6.küsimuses esitatud väitega, et valikul sai otsustavaks keskkonnale ökoloogilise lähenemise väärtustamine, nõustus 14 vanemat, 9 neist vastasid, et see mõjutas neid väga oluliselt. Vähem mõjutas lapsevanemaid põhimõte, et õpetus vastab iga õpilase arenguvajadusele. See mõjutas kokku 9 vanemat, nende hulgas väga oluliselt 3 vanemat.

Järgmise punktina palusin vanematel välja tuua nende jaoks 5 olulisemat komponenti kasvatustegevuse korralduses, mida nad Viljandi Waldorflasteaias väärtustavad kõige enam. **õppe- ja kasvatustegevuse korralduses.** Lisaks palusin need järjestada, kus 1 on kõige olulisem. Soovisin teada saada, missugused õppe- kasvatustöö moodused on lastevanemate meelest kõige väärtuslikumad.

Tulemused peegeldavad, et lapsevanematele on kõige olulisemaks põhimõtteks, et igal nädalapäeval on kindel toit. Saadud vastuste järgi võib järeldada, et lapsevanemad peavad kõige olulisemaks laste tervislikku toitumist. Ka eelmise küsimuse vastustest ilmnes, et vanemad peavad väga oluliseks toidu kvaliteeti.

Teiseks väga oluliseks põhimõtteks peavad lapsevanemad põhimõtet, et õppe ja kasvatustöö planeerimisel lähtutakse rahvakalendri tähtpäevadest ja kristlikest pühadest. Selle põhimõtte märkisid olulisena ära 5 vanemat.

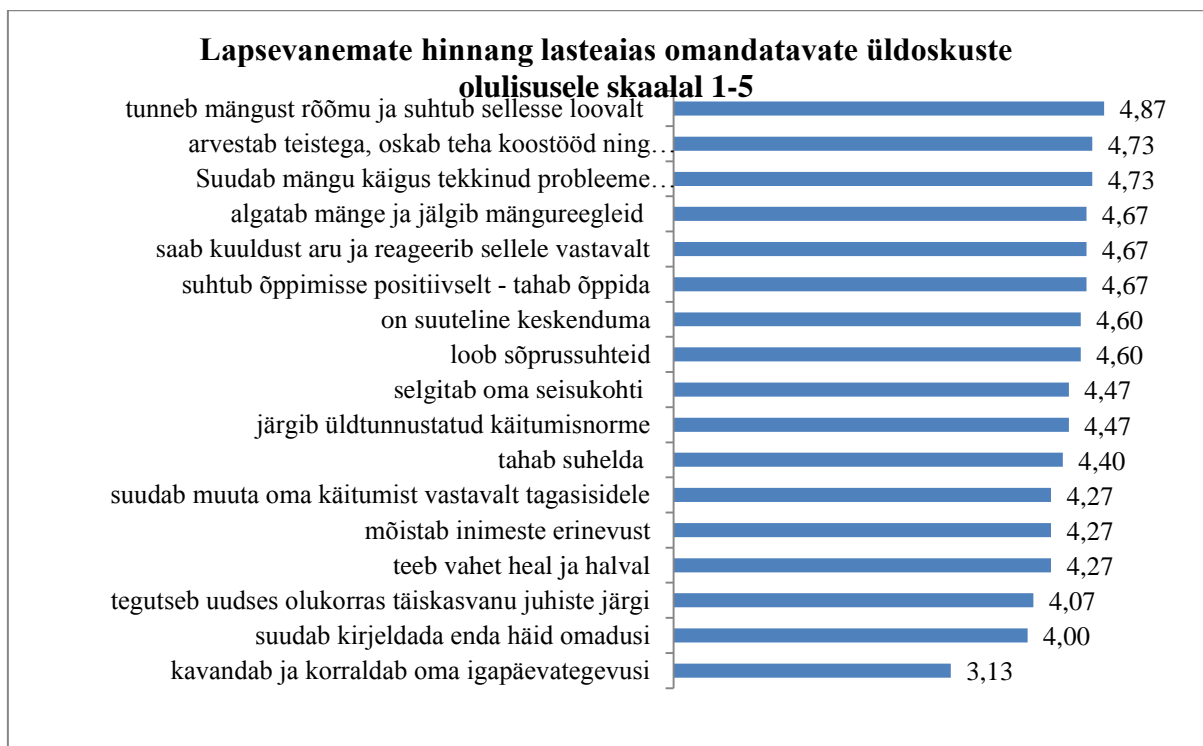
Üheks oluliseks waldorflasteaia õppe- ja kasvatustegevuse põhimõtteks on, et lasteaias jutustatakse nädala jooksul ühte ja sama muinasjuttu. Ka see põhimõte tõsteti lapsevanemate

poolt esile kuue vanema poolt. Teistest vanemate poolt väärtustatavad õppe- kasvatustöö korralduse põhimõtetest tõusis esile veel põhimõte, et lasteaja õppe- ja kasvatustöö põhineb rütmilisuse printsiibil, mida peab suuremal määral oluliseks 13 vanemat.

Kuna küsimuse puhul oli lapsevanematel vaja valida välja 5 nende jaoks olulisemat põhimõtet ja need järjestada, siis tulemus, kus 5 vanemat selle teiste hulgast välja tõid ja andsid ka kõrged punktid, kinnitab seegi, et lapsevanemad väärtustavad antroposoofilisest inimesekäsitlest lähtuvaid õpi- ja kasvatustegevuse eesmarke ja põhimõtteid, kuid ei pruugi teadvustada, et põhimõte pärineb antroposoofilisest inimesekäsitlest. Ka minu uurimustöö hüpoteesi teine pool, mis väidab, et lastevanemad tunnustavad ökoloogilisi väärtusi, mida waldorfpedagoogika endas kannab, leidis laste tasakaalustatud toitumise eelistamisel kaudselt taas kinnitust.

Lisaks eelpool väljatoodud põhimõtetele peetakse oluliseks meeskonnatööd ja ka nii õpetajate kui lapsevanemate koolitamist. Samas lapsevanemate õhtuid nii oluliseks ei peeta. Samuti ei peeta väga oluliseks koos pühadeks valmistumist.

Viimase küsimusena soovisin teada, kui oluline on lapsevanemate jaoks, et laps omandab lasteaias waldorflasteaia õppekavas esitatud üldoskused. Lisaks soovisin teada, milliseid oskusi vanemad enim väärtustavad. Vanemate hinnangut iseloomustab joonis 5.

Joonis 4. Lapsevanemate hinnang waldorflasteaias omandatavatele üldoskustele

Antud vastuste järgi peavad vanemad kõiki väljatoodud oskusi olulisteks. Enim väärtustakse lapse sotsiaalseid oskusi ja soovitakse, et laps suudaks kohaneda ning tunneks oma tegevusest rõõmu ja suhtuks sellesse loovalt. Soovitakse, et laps oskaks teistega arvestada, teha koostööd ning vajadusel abi küsida ning suudaks ise tekkinud probleeme lahendada ja jõuda kokkulepetele kaaslastega.

KOKKUVÕTE

Minu lõputöö teema oli „Lapsevanemate põhjused Waldorflasteaia eelistamiseks, Viljandi Waldorflasteaia näitel“. Töö eesmärgiks oli välja selgitada põhjused, miks lapsevanemad panevad oma lapsed Waldorflasteaeda. Teoreetilise eeltöö põhjal koostasin lapsevanematele küsimustikud, et saada kinnitust oma hüpoteesile: lapsevanemad eelistavad waldorflasteaeda tavalasteaiale, sest väärtustavad antroposoofilisest inimesekäsitlest lähtuvat õpi- ja kasvatustegevust ning tunnustavad ökoloogilisi väärtusi, mida waldorfpedagoogika endas kannab.

Minu **valim** oli ettekavatsetud valim. Küsimustele vastasid Viljandi Vaba Waldorfkooli lasteaia laste vanemad. Andmeid kogusin kirjaliku küsimustikuga. Küsimustikule vastasid ühe rühma laste vanemad. Antud rühmas käib 18 last, vastas viisteist peret.

Töö selgus, et enamus lapsevanematel puudub võrdlusmoment tavalasteaiaaga, kuna lapsi on peres ainult üks. Siiski leidsid lapsevanemad, et waldorflasteaias omandatud haridus võimaldab nii tava- kui ka waldorfkoolis hästi hakkama saada. Selles osas, kas nende laps jätkab õpinguid Waldorfkoolis, on vastused erinevad. Antud valimi lapsevanematest kuus on hetkel kindlad, et nende laps jätkab õpinguid waldorfkoolis, ülejäänud pole veel otsustanud.

Waldorfpedagoogika põhinemine antroposoofilisel inimesekäsitlusel on oluline 60% vastanud lapsevanematest. Seega Inglismaa uuringutulemus, et lapsevanemad väärtustavad antroposoofilisest inimesekäsitlusest lähtuvaid õpi- ja kasvatustegevuse eesmärgid ja põhimõtteid, leiab osade lapsevanemate puhul kinnitust.

Minu uurimustöö hüpoteesi teine pool, mis põhines eelnevalt mainitud uuringu tulemustele, sai kinnitust. Minu poolt läbiviidud küsitlusest selgus, et lasteaia valikul sai otsustavaks keskkonnale

ökoloogilise lähenemise väärtustamine. See oli oluline 12-le vanemale, kelle hulgast oli täielikult nõus 9 vanemat ja pigem nõus 3. Ebaoluliseks ei pidanud seda keegi.

Kuna ökoloogiliste väärtuste tunnustamine on üks antroposoofilise maailmakäsitluse osa, siis võib väita, et antud väitega nõustumine kinnitab ka vanemate tunnustust antroposoofiale.

Lisaks selgus minu töös, et lapsevanemaid mõjutas lasteaia valikul oluliselt vabamäng kasvatustegevustes, mille käigus laps saab end välja elada. Tähtsaks peeti ka võimalust lapse eneseväljenduseks ja seda, et lasteaias väärtustatakse keskkonda. Õppe ja kasvatustegevuse korralduse juures peeti kõige olulisemaks seda, et igal nädalapäeval on kindel toit. Sellele järgnes õppe ja kasvatustöö planeerimine meeskonnatööna.

Lapse koolimineku eaks omandatavatest pädevustest pidasid vanemad enim olulisteks sotsiaalseid oskusi. Kõige olulisemaks pädevuseks märkisid lapsevanemad selle, et laps tunneks mängust rõõmu ja suhtuks sellesse loovaalt.

Minu lõputöö võiks huvi pakkuda neile, kes plaanivad oma last waldorflasteaeda panna ja ka selle lasteaia personalile.

Võimalik jätkuv uurimine antud teemal võiks uurida seisukohti alushariduse erinevuste kohta lapsevanematelt kellel on üks laps waldorflasteaias ja teine tavalasteaias.

KASUTATUD KIRJANDUS

Acer, V. 2007 „The French educator Celestin Freinet : (1896 - 1966) : an inquiry into how his ideas shaped education“ Lexington Books 2007

<http://books.google.ee/books?id=U3Wl66MnpgoC&printsec=frontcover#v=onepage&q&f=false>
(24.04.2013)

„Hea algus - varase lapsea haridusprogramm“ <http://midrimaa.webs.com/heaalgus.htm>
(21.05.2013)

Heimeran, M. „Näpunäiteid kasvatajale enesekasvatuseks“ – kog : *Waldorf-lasteaed : artikleid lapsekasvatusest esimesel seitsmel eluaastal* Tallinn 1994, 136-139.

Hirsjärvi, S., Hytönen, J. 2005 „Sissejuhatus kasvatusteadustesse“ Tallinn 2005

Hytönen, J. 2000 „Lapsekeskne kasvatus“ Tallinn 2000

Jaffke, F.1971 „Kasvatus erivanuseliste laste rühmas“ – kog: *Waldorf-lastead : artikleid lapsekasvatusest esimesel seitsmel eluaastal* Tallinn 1994 ,59-66.

Jaffke, F.1977 „Waldorf –lasteaia töö kavandamine“ – kog : *Waldorf-lastead : artikleid lapsekasvatusest esimesel seitsmel eluaastal* Tallinn 1994 ,77-86.

Kuurme, T. „Erinevad alternatiivid tänases Eesti hariduses ja nende missioon“
https://www.google.ee/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&ved=0CC4QFjAA&url=http%3A%2F%2Fwww.tlu.ee%2F~kuurmet%2FArtiklite_%2520kogumik%2FERinevad%2520alternatiivid%2520t%25E4nases%2520Eesti%2520hariduses%2520ja%2520nende%2520missioon.doc&ei=_2xuUabNG4X04QS99YCIAQ&usg=AFQjCNFgrfExMv1zDSCpmDahQgc-EWwKbQ&sig2=P805eRDcJQZn1cDGVky5uA&bvm=bv.45368065,d.bGE/ (17.04.2013)

Käsiraamat Waldorf- kooli lapsevanemale
http://www.waldorf.ee/failid/kasiraamat_waldorfkooli_lapsevanemale_2012.pdf (5.05.2013)

Kügelgen, H. 1994 „Waldorf-lasteaed : artikleid lapsekasvatusest esimesel seitsmel eluaastal“
Tallinn 1994

Lasteaia õppekava. 2009. Viljandi Vaba Waldorfkool. Viljandi 2009.

- Ley, M „Lasteaia päevakava“ - kog: *Waldorf-lasteaed : artikleid lapsekasvatusest esimesel seitsmel eluaastal* Tallinn 1994 ,67-71.
- Lukk, K. 1991 „Waldorfpedagoogika“ Tallinn 1991
- Meister, I 1994. Avastagem Laps: Montessori pedagoogika. Kirjastus „Valgus“
- Nicol, J. 2007 „Bringing the Steiner Waldorf approach to your early years practice“
- Schmidt, T. 2010 „15 aastat Hea Alguse lapsekeskset metoodikat“
http://www.opleht.ee/admin/pages/preview/?archive_mode=article&articleid=3516
- Schöttner, I.1972 „*Waldorf-lasteaed : artikleid lapsekasvatusest esimesel seitsmel eluaastal* Tallinn 1994 ,71-73.
- Steiner, R. 1969 „Lapse kasvatamine vaimuteaduse vaatekohast“ Tallinn 2000
- Steiner, R. 1924 „Inimolevuse mõistmisest lähtuv kasvatus kunst“
[http://waldorflasteaed.ee/pedagoogika/?sisu=lugemist&SubMenu=inimolevuse moistmisest lahtuv kasvatus kunst](http://waldorflasteaed.ee/pedagoogika/?sisu=lugemist&SubMenu=inimolevuse_moistmisest_lahtuv_kasvatuse_kunst) (20.05.2013)
- Tuulik, M.2010 „Kasvatuse klassika! Tallinn 2010
- Valgepea. M, Sügis. M 2010 „Waldorfkoolide hetkeseisust ja arenguvõimalustest“
www.hm.ee/index.php?popup=download&id=10154 (20.05.2013)
- Wilkinson, R. 2006. Steinerpedagoogika vaimne aluspõhi : waldorfkoolide olemus. Tallinna Raamatutrükikoda
- Õun, T. „Eelkoolipedagoogika“ [http://www.eope.ee/ download/euni_repository/file/1138/Oppematerjal.pdf](http://www.eope.ee/download/euni_repository/file/1138/Oppematerjal.pdf) (23.04.2013)

LISAD

Lisa 1 : Küsimustik Viljandi Waldorflasteaia lapsevanematele

Tere!

Olen Triin Metsalu, Tartu Ülikooli Viljandi Kultuuriakadeemia huvijuht-loovtegevuse õpetaja eriala IV kursuse üliõpilane. Oma lõputöös uurin põhjusi, miks lastevanemad eelistavad waldorflasteaeda tavalisele lasteaiale.

Palun Teil vastata alljärgnevatele küsimustele. Teie vastustest saadud infot kasutan oma lõputöö kirjutamiseks.

1. Teie vanus täisaastates (palun tõmmake õigele vastusele joon alla):

- 20 või vähem aastat
- 21-28
- 29-35
- 36 või vanem

2. Sugu: M / N

3. Mitu last teil on?.....

4. Mitu teie lastest käivad praegu Waldorf- lasteaias?

5. Teie haridus (palun tõmmake õigele variandile joon alla):

- Põhiharidus
- Põhiharidus koos kutsega
- Keskharidus
- Kutsekeskharidus põhikooli baasil
- Kutsekeskharidus keskkooli baasil
- Kõrgharidus ilma kraadita
- Kõrgharidus akadeemilise kraadiga
- Muu (palun täpsustage)

6. Palun väljendage oma nõustumist alljärgnevate väidetega – märkige X Teile sobivasse ruutu

	ei nõustu üldse	pigem ei nõustu	nii ja naa	pigem nõustun	nõustun täiesti	ei oska vastata
6.1. Lasteaia õppekava on piisavalt tasakaalus ja mitmekesine						
6.2. Usun, et lasteaias omandatud haridus võimaldab koolis hästi hakkama saada						
6.3. Olen rahul lastele lasteaias õpetatavate teadmiste ja oskustega						
6.4. Minu laps jätkab õpinguid peale waldorflastaia lõpetamist Waldorf- koolis						
6.5. Minu laps tuleb peale lasteaia lõpetamist edukalt toime nii Waldorfkoolis kui tavakoolis						
6.6. Waldorf- pedagoogika põhinemine antroposoofilisel inimesekäsitusel mõjutas mind lapsele lasteaia valikul						
6.7. Lasteaia valikul sai otsustavaks keskkonnale ökoloogilise lähenemise väärtustamine						

7. Kuivõrd oluliselt mõjutasid järgmised waldorfpedagoogikas rakendatavad **õppe- ja kasvatustegevuse läbiviimise põhimõtted** Teid lapsele lasteaia valimisel? Palun märkige X Teile sobivasse ruutu!

	ei mõjutanud üldse	pigem ei mõjutanud	nii ja naa	pigem mõjutas	mõjutas väga oluliselt	ei oska vastata
7.1. Õpetus vastab iga õpilase arenguvajadusele						
7.2. Lapse arendamisel peetakse oluliseks pakkuda talle võimalusi eneseväljenduseks						
7.3 Oluline on vabamäng, kus laps saab end välja elada.						
7.4. Laps õpib matkides						
7.5. Rühmas on koos erivanuselised lapsed.						
7.6. Väärtustatakse keskkonnale ökoloogilist lähenemist						
7.7. Väiksemad lapsed õpivad suurematelt						
7.8. Toit on tervislik ja võimalikult puhas säilitusainetest						

7.10. Kasvatajad teevad eluks vajalike tegevusi rühmas koos lastega						
7.11. Lasteaia tegevus põhineb rütmilisuse printsiibil						
7.12. Kasvataja ülesanne on lapse eelduste arendamine						
7.13. Lapse arengut toetab lapsevanemate ja kooli koostöö						
7.14. Lapse arengut toetatakse, lähtudes lapse individuaalsusest						

8. Tooge välja Teie jaoks 5 olulisemat iseärasust, mida väärtustate kõige enam Viljandi Waldorflasteaia **õppe- ja kasvatustegevuse korralduses**. Järjestage need, kirjutades järjekorra numbri väite ees olevasse kasti, kus 1 on kõige olulisem.

	Õppe- ja kasvatustöö planeerimine toimub meeskonnatöona
	Õppe ja kasvatustöö planeerimisel lähtutakse rahvakalendri tähtpäevadest ja kristlikest pühadest
	Lapse arenguks pakutakse talle võimalust end loovalt väljendada
	Kasvatajate eesmärk on enda pidev erialane täiendamine
	Lasteaja õppe- ja kasvatustöö põhineb rütmilisuse printsiibil
	Oluline on lapsevanemate koolitamine

	Aasta kõrgpunktideks on pühad milleks valmistutakse kõik koos
	Lasteaias jutustatakse nädala jooksul ühte ja sama muinasjuttu
	Igal nädalapäeval on kindel toit
	Kord kuus toimuvad lapsevanemate õhtud

9. Kui oluline on Teie jaoks, et laps omandab lasteaias järgmised üldoskused?

Laps ...	ei ole oluline	pigem ei ole oluline	nii ja naa	pigem on oluline	Väga oluline	ei oska vastata
9.1. tunneb mängust rõõmu ja suhtub sellesse loovalt						
9.3. algatab mängu ja jälgib mängureegleid						
9.6. suudab muuta oma käitumist vastavalt tagasisidele						
9.8. saab kuuldust aru ja reageerib sellele vastavalt						
9.9 on suuteline keskenduma						
9.10. kavandab ja korraldab oma igapäevategevusi						
9.11. tegutseb uudses olukorras täiskasvanu juhiste järgi						
9.12. suhtub õppimisse positiivselt - tahab õppida, uurida, esitada küsimusi, katsetada						
9.13. tahab suhelda						
9.14. arvestab teistega ja oskab teha koostööd ning vajadusel abi küsida						
9.15. loob sõprussuhteid						
9.16. mõistab inimeste erinevust						

9.17. selgitab oma seisukohti						
9.18. järgib üldtunnustatud käitumisnorme						
9.19. teeb vahet heal ja halval						
9.20. suudab kirjeldada enda häid omadusi						
9.21. Suudab mängu käigus tekkinud probleeme lahendada ja jõuda kokkulepetele kaaslastega						

Täna vastamast!

SUMMARY

The topic of my final paper was *Reasons Why Parents Prefer Waldorf Kindergarten with the Example of the Viljandi Waldorf Kindergarten*. The objective of the paper was to specify the reasons why parents enrol their children to the Waldorf kindergarten. On the basis of the theoretical groundwork, I prepared questionnaires for parents to confirm my hypothesis: parents prefer the Waldorf kindergarten to conventional kindergarten because they prefer educational activities that are based on the anthroposophic approach to humanism and appreciate the ecological values embodied by Waldorf pedagogy.

My **sample** was intentional. The questions were answered by the parents of the children going to the kindergarten of the Viljandi Vaba Waldorkool. I collected data with a written questionnaire. The questionnaire was answered by the parents of one kindergarten class. The class includes 18 children, 15 families replied.

The survey revealed that most parents are unable to compare the Waldorf kindergarten to a conventional kindergarten as they only have one child. Yet, the parents were on the opinion that an education acquired at the Waldorf kindergarten enables their child to cope both at a conventional school and Waldorf school. The answers differ with regard to whether their child will continue learning at the Waldorf school. Of the parents in the sample, six are currently sure that their child will continue his/her studies at a Waldorf school, the others have not decided yet.

The fact that Waldorf pedagogy is based on the anthroposophic approach to humanity is important to 60% of the parents having replied. Therefore, the research result revealed in England, that parents value educational objectives and principles based on the anthroposophic approach to humanity is confirmed in case of some parents.

The second half of the hypotheses of my study – which was based on the results of the aforementioned survey – was confirmed. The survey I conducted revealed that a decisive factor

in choosing the kindergarten was esteeming ecological approach to environment. This was important for 12 parents, of whom 9 completely agreed and 3 rather agreed that it was important. No parents considered it unimportant. As acknowledging ecological values is a part of the anthroposophic approach, it can be said that agreeing to this statement confirms the parent's acknowledgement to anthroposophy.

In addition, my research revealed that parents' choice of a kindergarten was significantly affected by the Waldorf kindergarten incorporating free play in educational activities which enable the child to be active. Also the child's opportunities to express oneself and the fact that the kindergarten values environment were considered important. The factor considered most important in the organisation of educational activities was that on every weekday, a certain food is offered. This was followed by planning educational work as teamwork.

Of the competences acquired by the child by the age of going to school, parents considered social skills to be the most important. As the most important competence, the parents noted that the child would enjoy playing and have a creative approach.

My final paper could be interesting to those who are planning to enrol their child to the Waldorf kindergarten and also the personnel of the kindergarten.

Possible further study on the topic could research standpoints regarding differences in pre-school education from parents who have enrolled one child to a Waldorf kindergarten and the other to a conventional kindergarten.

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina Triin Metsalu

(sünnikuupäev: 06.06.1990)

annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose
Lapsevanemate põhjused Waldorflasteaia eelistamiseks Viljandi Waldorflasteaia näitel,
mille juhendaja on Külli Salumäe ,

reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil, sealhulgas
digitaalarhiivi DSpace-is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;
üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Tartu Ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas
digitaalarhiivi DSpace'i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.

olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.

kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete
kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Viljandis, 21.05.2013